

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและวิวัฒนาการของการจัดสถานที่ควบคุมเด็กและเยาวชนใน สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

มีผู้กล่าวว่าเด็กและเยาวชน (ปรีชา ศรีสง่า, ออนไลน์, 2553) มีความสำคัญต่อชาติยิ่งกว่าสิ่งใดเพราะเด็กและเยาวชนจะเป็นผู้วินิจฉัยอนาคตของชาตินั่นเอง ด้วยเหตุนี้สวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยจะขอกล่าวถึงแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน รวมถึงแนวคิดทฤษฎีในการจำแนกประเภทความผิดของเด็กและเยาวชน

แนวความคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน

แนวความคิดในเรื่องการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน อาจจะสับสนในหมู่ประชาชนหรือบุคคลทั่วไป ซึ่งนิยามการกระทำความผิดโดยอาศัยความรู้สึกทางอารมณ์และมาตรฐานทางศีลธรรม บุคคลบางคนมีความเชื่อว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดมาจากชนชั้นต่ำที่ยากจน หรือขาดโอกาสทางวัฒนธรรม บางครั้งก็เป็นชนกลุ่มน้อยในสังคม แต่คำว่า การกระทำความผิดของเด็ก (juvenile delinquency) มิได้แสดงให้เห็นลักษณะหรือประเภทของบุคคลแบบใดแบบหนึ่ง หรือมีพฤติกรรมอย่างไรอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ (Eldefonso & Coffey, 1976, pp. 1-2)

การกระทำความผิดของเด็กและเยาวชน อาจอธิบายได้ว่าเป็นพฤติกรรมที่ต่อต้านสังคม หรือการประพฤติฝ่าฝืนกฎหมาย การกระทำความผิดอาจมีขอบเขตตั้งแต่การเข้าร่วมกลุ่มกับเด็กอื่น และกระทำความผิดโดยไม่มีเจตนา จนกระทั่งการกระทำความผิดโดยเจตนาในคดีร้ายแรงในบางสังคม เช่นในสหรัฐอเมริกา คำว่า การกระทำความผิดของเด็กเป็นคำที่มีความหมายกว้างมาก อาจหมายถึงเด็กและเยาวชนที่แต่งกายแปลกประหลาด หรือไว้ผมยาว เป็นพวกที่ถูกตราหน้าว่าประพฤติฝ่าฝืนระเบียบของสังคม ส่วนที่ประพฤติฝ่าฝืนกฎหมายเล็กๆ น้อยๆ หรือรวมตัวกันเป็นกลุ่มอาจทำให้เข้าใจว่าเป็นพวกเด็กอันธพาล เกะกะเกร ซึ่งอาจประกอบอาชญากรรมร้ายแรง เช่น ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ข่มขืน และฆ่าคนตาย เป็นต้น

การกระทำความผิดของเด็กมิใช่เป็นลักษณะที่บังเฉพาะ หรือเป็นอาการเจ็บป่วยแต่เป็นการกระทำ ซึ่งฝ่าฝืนกฎหมาย ถ้าพิจารณาในแง่ของพฤติกรรม แม้ว่าการกระทำความผิดเป็นเรื่องที่กระทำโดยเจตนา การกำหนดประเภทเด็กที่กระทำความผิดลงไปอาจเป็นเรื่องไม่เหมาะสม เช่น

เด็กชายสองคนกระทำความผิดกฎหมาย คนหนึ่งต้องหาว่าซิงทรัพย์โดยใช้อาวุธ ส่วนอีกคนหนึ่งถูกดำเนินคดีในข้อหาลักน้ำอัดลมในร้านอาหารจะต้องตกอยู่ภายใต้คำนิยามของกฎหมายว่าเป็นเด็กกระทำความผิดอย่างเดียวกัน ถ้าหากเราจะพิจารณาในแง่ของจิตวิทยาแล้ว เด็กทั้งสองคนจะจัดอยู่คนละประเภท ด้วยเหตุนี้ การใช้คำว่ากระทำความผิดแก่เด็กคนใดคนหนึ่งจึงไม่ควรใช้กับเด็กทุกคนโดยไม่มีขอบเขตจำกัด การตอบคำถามโดยอาศัยแต่เพียงคำจำกัดความแต่เพียงอย่างเดียวอาจทำให้เราเข้าใจผิดได้ แม้ว่าจะมีเด็กซึ่งอาจจัดอยู่ในประเภทเด็กที่กระทำความผิดอย่างแท้จริง ดังนั้นจึงมีผู้เห็นว่า การศึกษาเด็กกระทำความผิดควรมีความมุ่งหมายเฉพาะเด็กที่กระทำความผิดอย่างแท้จริงซึ่งก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคมเท่านั้น (ประธาน วัฒนาวณิชย์, 2530, หน้า 3)

มีข้อน่าสังเกตว่า ระบบกฎหมายและวิธีพิจารณาคดีเด็กเยาวชนในประเทศไทย ซึ่งดำเนินคดีเด็กและเยาวชนเฉพาะความผิดที่มีโทษอาญาเป็นแนวทางที่สอดคล้องกับความคิดเห็นนี้

องค์ประกอบของการกระทำความผิด

เราอาจวิเคราะห์เด็กและเยาวชน ที่กระทำความผิดแต่ละรายได้โดยใช้ความถี่ (frequency) ความร้ายแรง (seriousness) และทัศนคติ (attitudes) ในการประเมินการกระทำความผิดและความประพฤติต่อต้านสังคมอย่างต่อเนื่อง ประการแรกความถี่เป็นเรื่องสำคัญ เหตุผลก็คือการประพฤติต่อต้านสังคมจะเป็นแบบความประพฤติของเด็กผู้นั้นตลอดไปหรือไม่ หลังจากที่เด็กนั้นได้รับการตักเตือน หรือถูกลงโทษเนื่องจากการกระทำความผิดมาแล้วเขาจะปรับตัวอย่างไร

ประการที่สองได้แก่ ความร้ายแรงของความผิด เราอาจพิจารณาในแง่ของระดับ (degree) การกระทำความผิดนั้นได้ก่อให้เกิดผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิของผู้อื่น หรือเป็นผลให้ผู้กระทำความผิดต้องถูกดำเนินคดีในศาลคดีเด็กและเยาวชนหรือไม่ การพิจารณาความร้ายแรงของการกระทำในบางครั้งอาจก่อให้เกิดปัญหา เพราะการพิจารณาต้องอาศัยความรู้สึก หรืออัตวิสัยของบุคคล

ประการสุดท้าย ผู้เชี่ยวชาญในเรื่องการแก้ไขเด็กและเยาวชนกระทำความผิด และนักจิตวิทยาเด็กมีความเห็นตรงกันว่า ทัศนคติของเด็กที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐ เช่น ตำรวจ อัยการ พนักงานคุมประพฤติ และผู้พิพากษาเป็นต้น เป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากประการหนึ่งซึ่งควรนำมาพิจารณา ทัศนคติของผู้กระทำความผิดแต่ละคนอาจแตกต่างกันบ้างไม่มากก็น้อย ผู้กระทำความผิดร้ายแรงอาจแตกต่างจากผู้กระทำความผิดซึ่งไม่เข็ดหลาบ และทำทนายเจ้าหน้าที่ของบ้านเมือง ทัศนคติที่ทำทนายอำนาจของเจ้าหน้าที่นี้อาจทำให้เด็กนั้นกระทำความผิดต่อไปจนเป็นผู้ใหญ่หรือดลาลึกกระทำความผิดร้ายแรงยิ่งขึ้น

การศึกษาผู้กระทำความผิดเฉพาะราย เราอาจกำหนดประเภทของเด็กผู้กระทำความผิดตั้งแต่ ผู้กระทำความผิดมากที่สุดไปจนถึงผู้กระทำความผิดน้อยที่สุด วิธีการแบ่งเช่นนี้อาจไม่มี

ความแน่นอน ตามหลักวิทยาศาสตร์แต่ในทางปฏิบัติใช้ได้ผลดี (ประธาน วัฒนาวณิชย์, 2530, หน้า 7-20)

แนวความคิดในการแบ่งแยกประเภทการกระทำผิด

การศึกษาสถิติการกระทำผิดของเด็ก แสดงว่าผู้กระทำผิดประมาณร้อยละ 90 กระทำผิดเป็นครั้งคราว ลักษณะโดยทั่วไปของเด็กกระทำผิดจะไม่ผิดแผกแตกต่างจากเด็กปกติ ประเภทการกระทำผิดมีขอบเขตตั้งแต่ความประพฤติไม่เหมาะสม จนกระทั่งกระทำ ความผิดร้ายแรง เช่น ฆ่าคนตาย เป็นต้น บางคนเป็นผู้กระทำผิดซ้ำ ส่วนใหญ่ผู้กระทำผิด เป็นครั้งคราว การกระทำผิดอาจกระทำคนเดียว หรือกระทำเป็นกลุ่มร่วมกับเพื่อน (เป็นกลุ่ม ใหญ่หรือกลุ่มเล็ก) ด้วยเหตุผลดังกล่าว การวินิจฉัยปัญหาเด็กและเยาวชนกระทำผิด โดยสันนิษฐาน ว่าผู้กระทำผิดทุกคนมีลักษณะเหมือนกันย่อมไม่ได้

การกระทำผิดแตกต่างกันจึงอาจอธิบายโดยอาศัยเหตุผลที่แตกต่างกันด้วย การตอบ คำถามเกี่ยวกับการกระทำผิดของเด็ก เช่น เหตุใดเด็กจึงรวมกันเป็นกลุ่มวัยรุ่นหนีโรงเรียน วิ่งราว ทรัพย์สิน ทำร้ายร่างกาย จึงไม่มีคำตอบใดที่ตอบคำถามต่างๆ ได้ทั้งหมด

นักอาชญาวิทยา ยอมรับว่า การกระทำผิดของเด็กในแต่ละประเภทความผิดมีสาเหตุ แตกต่างกัน และมีลักษณะเฉพาะในแต่ละความผิดมูลเหตุจิตใจ อารมณ์ และสิ่งแวดล้อม อาจทำให้ บุคคลกลับกลายเป็นผู้กระทำผิด เพราะปัจจัยต่างๆ ซึ่งมีความสัมพันธ์กับการพัฒนาของบุคคล อาจมีอิทธิพลต่อ หรือชักจูงให้บุคคลกระทำผิด ด้วยเหตุนี้จึงไม่อาจนำความผิดต่างๆ มารวม เป็นประเภทเดียวได้ แนวโน้มของการศึกษาในปัจจุบันก็คือการแบ่งแยกประเภทความผิดออกเป็น หน่วยย่อย ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกันแทนที่จะศึกษาการกระทำผิดรวมๆ กันทั้งหมด นัก อาชญาวิทยาบางคนจะมีความสนใจเฉพาะความผิด 1 หรือ 2 ประเภทเท่านั้น การแยกประเภทและ กำหนดชนิดของประเภทความผิด เรียกว่า typology

1. การแบ่งแยกประเภทผู้กระทำผิดในอดีต

การจำแนกประเภทผู้กระทำผิดกฎหมาย ได้กระทำมาเป็นเวลานานแล้ว ทั้งนี้ก่อนที่ จะได้มีการแบ่งแยกผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ ในปี ค.ศ.200 นักปรัชญาชาวกรีก ชื่อ คลอดิน กาลเดน (claudine galen) (ประธาน วัฒนาวณิชย์, 2530, หน้า 100-150)

แบ่งผู้กระทำผิดออกเป็นประเภทต่างๆ เช่น อารมณ์ร้าย อารมณ์เฉื่อยชา กระทำผิด โดยสายโลหิตและจิตใจผิดปกติ การแบ่งแยกประเภทผู้กระทำผิดในสมัยโบราณมักจะเพ่งเล็ง ปัจจัยใดปัจจัยหนึ่ง ซึ่งเป็นสาเหตุของอาชญากรรม โดยมีรากฐานมาจากความเชื่อ เรื่องวิญญาณชั่วร้ายบางอย่าง ซึ่งเป็นสาเหตุการกระทำผิด โดยจัดแบ่งประเภทความผิดตามความเชื่อดังกล่าว

แล้ว ผู้กระทำความผิดบางคนจึงตกเป็นเหยื่อของการถูกกล่าวหาว่า เป็นผู้มิมีวิญญาณร้ายสิงอยู่ในร่าง เป็นแม่มด เป็นพวกนอกรีต ต่อมาเมื่อการศึกษาพัฒนาเป็นระบบและมีหลักเกณฑ์ที่เป็นวิทยาศาสตร์ มากขึ้น โดยเฉพาะการอธิบายสาเหตุการกระทำความผิดด้านชีววิทยา ทำให้การแบ่งแยกประเภท เน้นทางด้านลักษณะร่างกายเป็นหลัก ในศตวรรษที่ 19 ลอมโบโรโซ (Lombroso) เชื่อว่า ปัจจัยทาง ชีววิทยาเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้บุคคลกระทำความผิด และการที่บุคคลกระทำความผิดหรือไม่จะ ขึ้นอยู่กับกรรมพันธุ์ ด้วยเหตุนี้ลอมโบโรโซ จึงแบ่งผู้กระทำความผิดออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ คือ อาชญากรโดยกำเนิด วิกลจริต ผิดปกติทางอารมณ์และกระทำความผิดโดยโอกาส แต่เดิมมีผู้เชื่อกัน ว่าเจตนาซึ่งเป็นอิสระ (free will) และศีลธรรมเป็นสิ่งกำหนดการกระทำของบุคคลทั้งหมด

การแบ่งแยกประเภทของลอมโบโรโซดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้าน ความคิดเกี่ยวกับสาเหตุของอาชญากรรม แนวการศึกษาสาเหตุของอาชญากรรม จึงได้เปลี่ยนแปลง จากความผิดมาสู่ผู้กระทำความผิดและได้พยายามศึกษาตัวบุคคลผู้กระทำความผิดด้วยวิธีการที่เป็น วิทยาศาสตร์

2. การแบ่งแยกประเภทผู้กระทำผิดในปัจจุบัน

นักอาชญาวิทยาในปัจจุบัน ได้พัฒนารูปแบบและวิธีการแบ่งแยกผู้กระทำความผิดเพิ่มขึ้น ตามลำดับ วิธีแบ่งประเภทที่ง่ายที่สุดได้แก่ การแบ่งแยกระหว่างผู้กระทำความผิดและบุคคลปกติ ส่วนการแบ่งอย่างละเอียดจะมีวิธีการและการจัดประเภทมากมาย วิธีการแบ่งมีความแตกต่างกัน บางคนอาจยึดเอาพฤติกรรมการกระทำ ความถี่ และผู้เสียหาย (เหยื่ออาชญากรรม) เป็นหลัก บางคน ก็พิจารณาลักษณะของผู้กระทำความผิด บุคลิกภาพ ลักษณะของร่างกาย กระบวนการสังคมและ แบบแผนของชีวิต เป็นต้น

ถึงแม้ว่าจะเป็นที่ยอมรับ และมีความเข้าใจตรงกัน ในการแบ่งแยกประเภทเป็นส่วนใหญ่ แต่ในทางปฏิบัติยังมีความขัดแย้งในด้านวิธีการ ซึ่งทำให้มีการแบ่งประเภทผู้กระทำความผิดเกิดขึ้น มากมาย

2.1 การแบ่งแยกประเภทโดยอาศัยตัวบุคคลผู้กระทำผิด

การที่บุคคลใดกระทำความผิด ย่อมมีปัจจัยเกี่ยวกับบุคคลนั้นกำหนดขึ้นล่วงหน้าแล้ว ไม่ว่าจะทางด้านสังคม จิตวิทยา หรือสิ่งแวดล้อม และบุคคลและคนกระทำผิดไม่เหมือนกัน ดังนั้นจึงมี ผู้เห็นว่าลักษณะของบุคคลมีความสำคัญต่อการกระทำผิด และมีผู้ยึดแนวความคิดนี้เป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตามบุคคลแต่ละคนมีลักษณะผิดแผกแตกต่างกัน มีตัวแปรมากมายและไม่จำกัด การแบ่ง ประเภทด้วยวิธีนี้มีหลายแบบ

2.2 การแบ่งแยกประเภทโดยอาศัยความผิด

การแบ่งประเภทผู้กระทำความผิดตามการกระทำความผิด ช่อมแสดงให้เห็นถึง ปฏิกริยาของสังคมที่มีต่อความผิดและการลงโทษ การแยกความผิดที่ร้ายแรง ออกจากความผิดอื่น จะเป็นประโยชน์ในการแก้ไขและป้องกัน เช่น คาวาน (Cavan) แบ่งความผิดออกเป็นประเภทต่างๆ ได้แก่ ความผิดต่อชีวิต หรือการกระทำซึ่งเป็นอันตรายต่อชีวิตและความปลอดภัยความผิดต่อร่างกาย สุขภาพอนามัย หรือการพัฒนาบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิดเอง การแบ่งประเภทของคาวาน อาจถือได้ว่าเป็นระบบคู่ เพราะได้แยกพฤติกรรมของกลุ่ม (แก๊ง) เป็นประเภทหนึ่งต่างหากจากการกระทำอื่น

คลินาร์ด (Clinard) ได้แบ่งการกระทำผิดออกเป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

- (1) ความผิดประทุษร้ายต่อชีวิตร่างกาย เช่น ฆ่า ข่มขืน และทำร้ายร่างกาย เป็นต้น
- (2) ความผิดประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน เช่น ฉ้อโกง ลักทรัพย์ เป็นต้น
- (3) ความผิดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรม เช่น การพนัน ยาเสพติด และ

โศเภณี (Clinard, 1986, pp. 5-21)

การแบ่งแยกประเภทของอีตันและโพลค์ (Eton and Polk) แบ่งออกเป็น 5 ประเภท

- (1) การฝ่าฝืนกฎหมายเล็กน้อย เช่น กฎหมายเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อย จราจร และความผิดลหุโทษ
- (2) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน เช่น ลักทรัพย์ ยกเว้นลักทรัพย์
- (3) ความผิดตามกฎหมายจราจรที่รุนแรง เช่น ขับรถฝ่าฝืนกฎหมายจราจร ขับรถในขณะมึนเมา และรวมทั้งลักทรัพย์ด้วย
- (4) ความผิดเกี่ยวกับสิ่งเสพติด และอาชญากรรม หลงใหล เช่น ใช้จ่ายยาเสพติด ความผิดเกี่ยวกับเพศ แต่ไม่รวมข่มขืน

- (5) ความผิดประทุษร้ายต่อร่างกาย เช่น การทำร้ายร่างกายข่มขืน และฆ่า เป็นต้น

เซลลิน และวูล์ฟแก๊ง (Sellin and Wolfgang) ได้แบ่งประเภทการกระทำความผิด โดยรวมผู้เสียหายเข้าไว้ด้วย แบ่งออกเป็นความผิด 2 ชั้น (class)

ความผิดชั้นหนึ่งประกอบด้วย

- (1) ประทุษร้ายต่อร่างกาย
- (2) ประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน
- (3) ทำให้ทรัพย์สินเสียหาย (vandalism)

ความผิดชั้นสองประกอบด้วย

- (1) การข่มขู่
- (2) ทรัพย์สินสูญหาย
- (3) ประทุษร้ายต่อร่างกาย
- (4) ประทุษร้ายต่อธุรกิจ
- (5) ความผิดเล็กน้อย และ ความผิดต่อความสงบเรียบร้อย
- (6) เป็นผู้เสียหายในการกระทำความผิดร่วมกัน
- (7) ความผิดเล็กน้อยที่ไม่มีผู้เสียหาย เช่น ความประพฤติของเด็กที่ไม่สมควร

การแบ่งแยกประเภทโดยอาศัยความผิดเป็นเกณฑ์ที่สำคัญที่สุด ได้แก่ การแบ่งประเภทของตำรวจ เอฟ บี ไอ (F.B.I.) ซึ่งพิมพ์ในหนังสือ uniform crime report ได้แก่อาชญากรรมออกเป็น 2 ชั้น ชั้นหนึ่งและชั้นสอง และถือเป็นดัชนีอาชญากรรมด้วย (Rectless, 1967, pp. 79-80)

ความผิดชั้นหนึ่ง ประกอบด้วย ความผิดฆ่าคนตาย ข่มขืน ชิงทรัพย์ (รวมทั้งปล้นทรัพย์) ทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ในเคหะสถาน ลักทรัพย์ และลักทรัพย์รวม 7 ประเภท

ความผิดชั้นสอง เป็นประเภทความผิดที่มีโทษไม่รุนแรง รวม 22 ประเภท

เนื่องจาก เอฟ บี ไอ เป็นผู้รวบรวมสถิติอาชญากรรมทั้งหมดทั่วประเทศสหรัฐ และเป็นสถิติที่จัดทำอย่างเป็นระบบ มีการเผยแพร่อยู่เสมอ ดังนั้นจึงมีผู้ศึกษาอาชญากรรมตามแนวนี้นี้มาก

การแบ่งประเภทตามความผิด และตามกฎหมายมีข้อบกพร่องหลายประการในการกระทำความผิดของเด็ก เช่น ผู้กระทำความผิดคนเดียวอาจกระทำหลายความผิด รวมทั้งคำนึงตามกฎหมายอาจไม่แน่นอน

2.3 ความถี่และการยอมรับความผิดเป็นวิถีชีวิต

มีผู้สันนิษฐานมาเป็นเวลาช้านานว่า บุคคลผู้กระทำความผิดครั้งเดียวจะมีลักษณะแตกต่างจากผู้กระทำความผิดจนเป็นวิถีชีวิต ในปี ค.ศ.1800 ลอมโบรโซ ได้แยกผู้กระทำความผิดโดยโอกาส ออกจากผู้กระทำความผิดโดยนิสัยซึ่งยังมีความสำคัญมาจนกระทั่งทุกวันนี้ เพียงแต่ได้มีการแบ่งประเภทเพิ่มขึ้น และสลับซับซ้อนขึ้นเท่านั้น ในอดีตการแบ่งประเภทได้กำหนดขึ้นดังนี้

(1) ผู้กระทำความผิดโดยบังเอิญ ได้แก่ การกระทำความผิดโดยพลั้งเผลอหรือโดยความสนุก

(2) ผู้กระทำความผิดตามสถานการณ์ ได้แก่ เด็กที่กระทำความผิดโดยฉวยโอกาสตามสถานการณ์ เช่น เก็บกระเป๋าสตางค์ที่มีผู้ลืมทิ้งไว้เป็นของตนเอง ที่รู้ตัวเจ้าของ

(3) ผู้กระทำความผิดโดยโอกาส ได้แก่ ผู้กระทำความผิดซึ่งมีแผนล่วงหน้ามาก่อน แต่ไม่ได้กระทำอย่างสม่ำเสมอ หรือทำเป็นอาเจิน โดยปกติเขาจะไม่ฝ่าฝืนกฎหมาย

(4) ผู้กระทำความผิดเป็นนิสัย ได้แก่ ผู้กระทำความผิดจนเป็นแบบแผนความประพฤติ เช่น ใช้จ่ายเสพติด คี๋มสุรา และกระทำความผิดอื่นๆ เป็นอาชญา

(5) ผู้กระทำความผิดเป็นอาชีพ ได้แก่ ผู้ที่เลี้ยงชีพด้วยการกระทำผิด

การแบ่งแยกประเภทที่ผ่านมามีส่วนเกี่ยวข้องกับความถี่และการยอมรับอาชญากรรมเป็นวิถีชีวิต ซึ่งพิจารณาที่บทบาทของผู้กระทำความผิด การแบ่งประเภทด้วยวิธีนี้เป็นความพยายามที่จะอธิบายว่า การยอมรับบรรทัดฐานของการกระทำความผิด ได้แทรกซึมเข้าสู่ตัวบุคคลผู้กระทำความผิดได้อย่างไร และการกระทำความผิดมีความหมายต่อชีวิตเขาอย่างไร คลินาร์ด ได้เสนอแนะว่า เราควรกำหนดผู้กระทำความผิดไว้ในเส้นที่แสดงความต่อเนื่อง (continuum) เริ่มตั้งแต่ผู้กระทำความผิดซึ่งมิใช่ชดเป็นอาชีพ ไปจนถึงผู้ทำความผิดเป็นอาชีพ มาตรฐานนี้กำหนดขึ้นโดยพิจารณาการพัฒนามาบทบาทของบุคคล การดำเนินชีวิต ความสัมพันธ์กับผู้กระทำความผิดอื่นๆ และความก้าวหน้าในการกระทำความผิด เขาได้จัดประเภทความผิดเริ่มตั้งแต่ผู้กระทำความผิดวิกลจริต และผู้กระทำความผิดทางเพศบางชนิดไว้ด้านหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่กระทำความผิดเป็นอาชีพ และอีกด้านหนึ่งได้จัดผู้กระทำความผิดประเภทอาชีพไว้ เช่น ลักทรัพย์ ล้อโกง (Clinard, 1986, pp. 256-257) เป็นต้น

2.4 ลักษณะของผู้กระทำผิด

การแบ่งประเภทเด็กผู้กระทำความผิด ยังคงแบ่งทางด้านลักษณะและบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด โดยแบ่งออกเป็นประเภทของร่างกายการแยกประเภทตามร่างกายนี้พิจารณาจากลักษณะทางกาย ซึ่งมีความสัมพันธ์กับอารมณ์เพื่อทำนายพฤติกรรมและแนวโน้มในการกระทำความผิด เช่น เซลดอน (Sheldon) ได้ศึกษาลักษณะร่างกายของเด็กที่กระทำความผิด และแบ่งออกเป็น 3 ประเภท ซึ่งเขาเชื่อว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับอารมณ์คือ (ประธาน วัฒนวาณิชย์, 2530, หน้า 384-385)

(1) รูปร่างเตี้ยและอ้วน (endomorphie body type) แสดงถึงลักษณะของคนแขนขาสั้น กระดูกเล็ก ผิวเรียบ รูปร่างกลม ผู้ที่มีรูปร่างลักษณะนี้จะมีอารมณ์ร้ายแรงเป็นมิตร และชอบทำตามสบายเปิดเผย

(2) รูปร่างแข็งแรงแบบนักกีฬา (mesomorphie body type) แสดงถึงลักษณะของคนที่มีกระดูกใหญ่ หน้าอก หนากว้าง ตั้งแต่ลำคอถึงเอว มีกล้ามเนื้อแข็งแรง บุคคลที่มีร่างกายเช่นนี้เป็นผู้ชอบอะอะ ชอบเผชิญภัยกระตือรือร้น และตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อม

(3) รูปร่างผอมบาง (ectomorphie body type) แสดงลักษณะของคนผอมบางเป็นคนชอบเก็บตัว เงียบขรึม มีร่างกายไม่แข็งแรง มีจิตใจอ่อนไหวถึงแม้ว่าผลการวิจัยของนักวิจัยบางคน เช่น กลู๊ค (Glueck) จะสนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและสภาวะของจิตใจ การศึกษาด้วยวิธีนี้ก็ถูกวิพากษ์วิจารณ์เป็นอย่างมาก ในแง่ของความ

สัมพันธ์ของร่างกาย อารมณ์ว่าไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน และการแบ่งลักษณะของร่างกายเพียง 3 ประเภทนั้นก็ยังไม่สามารถแสดงให้เห็นความแตกต่างที่สำคัญได้

2.5 บุคลิกลักษณะ

การแบ่งแยกประเภทผู้กระทำความคิด โดยพิจารณาความแตกต่างทางด้านบุคลิกลักษณะจะเน้นทางด้านปัจจัยต่างๆ ทางด้านบุคลิกลักษณะปัจจัยต่างๆ ทางด้านอารมณ์ สภาวะจิตใจ สติปัญญา ตามความคิดนี้เชื่อว่าบุคลิกลักษณะจะเป็นเครื่องบ่งชี้ความประพฤติ

นักจิตวิทยา 2 คน เจกกินส์ และเฮวิต (Jenkins and Hewit) ได้ทำการศึกษานักเรียน 500 คน ตามทฤษฎีของฟรอยด์ (Freud) แล้วจึงแบ่งเด็กตามลักษณะเป็น 3 พวกดังนี้ (ประชน วัฒนาวณิชย์, 2526, หน้า 22-35)

(1) ผู้มีบุคลิกลักษณะเก็บกดมากเกินไป เด็กประเภทนี้จะแสดงอาการทางประสาท ซ้อาย กล้ามเนื้อสั่นกระตุก โดยเฉพาะที่ใบหน้า ชอบกัดเล็บมือ ขลาดกลัว กระวนกระวาย และตั้งเครียด ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดา与孩子 พบว่ามีความเข้มงวดมากเกินไป หรือบีบบังคับมากเกินไปในการเลี้ยงดูเด็ก เด็กต้องตกอยู่ภายใต้สถานการณ์กดดันที่ต้องประพฤติตัวดีและไม่มีทางระบายอารมณ์มากนัก การประพฤติไม่ดีจะก่อให้เกิดความกระวนกระวาย เพราะกลัวสูญเสียความรัก หรือกลัวบิดามารดาว่ากล่าว

(2) ผู้ที่มีบุคลิกลักษณะหย่อน หรือควบคุมน้อยเกินไปเป็นประเภทตรงกันข้ามกับข้อแรก เด็กจะพัฒนาการควบคุมแรงกดดันภายในตัวเองไม่ดีพอจะแสดงออกด้วยการขาดสังคม และก้าวร้าว เชื่อว่าเด็กประเภทนี้มาจากครอบครัวซึ่งบิดามารดาไม่เอาใจใส่ ขาดการดูแล เขาจะแสดงอาการเสียใจเล็กน้อยเมื่อกระทำความคิด ไม่สามารถเข้ากับเด็กคนอื่นได้ และมีเพื่อนน้อยเพราะมักจะเห็นแก่ตัว ชอบทำตัวเป็นใหญ่ รังแก หรือขัดแย้งกับผู้อื่นอยู่เสมอ

(3) ผู้ที่กระทำความคิด เพราะเข้าใจสังคมไขว้เขว เด็กในประเภทนี้มีความเป็นปกติ แต่มีสิ่งห่อหุ้มภายในจิตใจที่ไม่อาจควบคุมอารมณ์กดดันไม่สามารถควบคุมการแสดงออกต่อบุคคลภายนอกกลุ่มสังคมของตน เด็กประเภทนี้จะจงรักภักดีต่อกลุ่ม และพร้อมที่จะต่อสู้กับผู้ที่มา รังแกกลุ่มของตนได้เสมอ

การแบ่งประเภทโดยอาศัยบุคลิกลักษณะยังมีอีกหลายแบบ เช่น การรวมเอาแนวความคิดทางด้านสังคมจิตวิทยามาปรับเข้ากับบุคลิกภาพ คาวานและเฟอร์ดินานด์ (Cavan and Ferdinand) ได้แบ่งเป็นประเภทสังเคราะห์ เรียกว่า synthetic typology และแบ่งเด็กกระทำผิดออกเป็น 6 ประเภทดังนี้

(1) ผู้ที่สามารถเข้ากับกลุ่มเพื่อนได้เป็นอย่างดี มีศักยภาพในการเป็นผู้นำ มีความสามารถจัดการ และรวบรวมสมัครพรรคพวกภายใต้การนำและการจัดการของตน

(2) ผู้ที่สามารถวินิจฉัยลักษณะของผู้อื่น ซึ่งตนคบค้าสมาคมด้วย รู้จุดอ่อน กระจ่าง ถือตนเองเป็นใหญ่ ความสัมพันธ์ทางสังคมกับบุคคลอื่นมีลักษณะผิวเผิน

(3) ผู้ที่ก้าวร้าวขาดสังคม ชอบใช้กำลังตัดสินปัญหา มีอารมณ์ไม่มั่นคง คาคะเน ยาก เชื่อถือได้ยาก และยากต่อการคบค้าด้วย

(4) ผู้ที่เฉื่อยชาขาดสังคม ชอบแยกตนเองออกจากผู้อื่น มีบุคลิกภาพด้อย หรือล่า หลังไม่พัฒนา

(5) ผู้เคารพกฎเกณฑ์แต่ไม่เจริญวัย เป็นเด็กที่ตกอยู่ใต้อิทธิพลของเพื่อน และชอบ ตามเพื่อน ทำทุกอย่างเพื่อรักษาความสัมพันธ์กับเพื่อน และถ้าอยู่คนเดียวจะตัดสินใจเองไม่มีใครได้

(6) ผู้กระทำผิดมีอาการทางจิต เป็นเด็กที่ไม่มีความสุข มีปัญหา มักตกเป็นลูกไล่ใน หมู่เพื่อน การกระทำความคิดเนื่องจากต้องการแสดงความสามารถและต้องการเด่น

นอกจากนี้ก็ยังมีส่วนแบ่งเด็กกระทำผิดออกเป็นแก๊งวัยรุ่น และการกระทำผิดเป็นกลุ่ม โดยเน้นการศึกษาทางด้านวัฒนธรรมย่อย (subculture) ของกลุ่มเด็กวัยรุ่น

ความแตกต่างระหว่างเด็กและเยาวชนกระทำผิดกับเด็กปกติ

มีบางคนเข้าใจว่า เด็กที่กระทำความคิดมีลักษณะแตกต่างจากเด็กปกติ การศึกษาลักษณะ เด็กที่กระทำความคิดค้นพบว่า เด็กทั้งสองกลุ่มมิได้มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนแต่อย่างใด

ไม่มีหลักฐานการศึกษาใดยืนยันได้ว่า เด็กซึ่งต้องคำพิพากษาลงโทษมีพฤติกรรมแตกต่าง จากเด็กที่กระทำผิดส่วนใหญ่ ซึ่งกระทำผิดอย่างเดียวกันแต่มิได้ถูกดำเนินคดี

เด็กที่กระทำผิดและมีพฤติกรรมต่อต้านสังคมจำนวนมาก มิได้กระทำผิด ต่อไปจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และผู้กระทำผิดส่วนมากมิได้ถูกดำเนินคดีในศาล เด็กที่ถูกดำเนินคดีใน ศาลส่วนใหญ่ก็ได้กระทำผิดร้ายแรงต่อไป ผลการศึกษาในสหรัฐอเมริกาแสดงว่าเด็กที่ กระทำผิดเป็นอยู่ในระยะหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต ส่วนใหญ่กระทำผิดเพราะอุปนิสัยทาง สังคม การคบค้าสมาคมกับเด็กอื่นซึ่งกระทำผิด และไม่ได้ไตร่ตรองว่าการกระทำของตนดี หรือเลวแต่อย่างใด เด็กที่กระทำผิดส่วนมาก เมื่อถูกดำเนินคดีจะมีอาการตกใจ เสียใจ หรือช็อค

เด็กที่ถูกทอดทิ้ง เด็กที่ต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่น และเด็กที่ไม่ได้รับการปฏิบัติโดยชอบ

การศึกษาเกี่ยวกับเด็กกระทำความผิดกฎหมายในศาลคดีเด็ก และเยาวชนพบว่าเด็กเหล่านี้จำนวนมากเป็นผู้ถูกทอดทิ้ง พึ่งพาอาศัยผู้อื่นหรือไม่ได้รับการปฏิบัติโดยชอบ เราอาจถือได้ว่าเด็กเหล่านี้ตกเป็นเหยื่อของสังคม ได้แก่

- (1) เด็กที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่บ้านโดยไม่มีผู้ใหญ่หรือพ่อแม่ผู้ปกครองดูแล
- (2) เด็กที่ถูกผู้ใหญ่รังแก เอาเปรียบ กระทำโดยมิชอบ เช่น หลอกหลวงให้ค้าประเวณี

กระทำอนาจาร ไร่แรงงาน ฯลฯ

(3) เด็กที่ถูกผู้ใหญ่ทำร้าย ทบตี จนได้รับบาดเจ็บ หรือถึงแก่ความตาย โดยไม่มีเหตุผลสมควร หรือกระทำเกินกว่าเหตุ

เด็กที่ถูกทอดทิ้ง และกระทำการทารุณกรรมต่างๆ จะมีอยู่ในทุกสังคม และมีแนวโน้มที่แสดงว่าการทำร้ายเด็ก หรือการปฏิบัติต่อเด็กอย่างโหดร้ายทารุณ จากบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือผู้ดูแลเด็กได้เกิดเพิ่มมากขึ้นในประเทศต่างๆ (ประธาน วัฒนวาณิชย์, 2530, หน้า 11-15)

ในส่วนของการจำแนกประเภท เดวิด อี ดัฟฟี (David E. Duffee) ได้กล่าวถึงเหตุจำเป็นที่ต้องมีการระบบจำแนกประเภทเพื่อเป็นแนวทางให้การบำบัดแก้ไขและยังช่วยในทางบริหารจัดการสถานที่คุมขังด้วย เช่น ในกรณีที่มีผู้ถูกควบคุมตัวมากเกินไปหรือเจ้าหน้าที่มีภาระที่หนักเกินกว่ามาตรฐานการทำงานที่กำหนด สำหรับในประเทศไทย สุจิต เจนนพกาญจน์ กล่าวว่าได้มีการนำความคิดเรื่องการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนมาใช้ในสถานแรกรับ และศูนย์ฝึกเด็กและเยาวชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดต่างๆ มาตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 แต่แนวความคิดและระบบดังกล่าวยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างจริงจัง เนื่องจากนโยบายในเรื่องนี้ยังไม่ชัดเจน บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจำแนกประเภท อีกทั้งยังไม่มีหลักเกณฑ์ระบบและวิธีการปฏิบัติในการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่เป็นมาตรฐาน จึงทำให้ขาดแนวทางที่จะนำไปปฏิบัติในการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอย่างถูกต้องและตรงเป้าหมาย สอดคล้องกับหลักการวัดผล การจำแนกประเภทเป็นจุดมุ่งหมายหนึ่งของการวัดผลทางจิตวิทยาซึ่งมีจุดมุ่งหมายคือ (1) การคัดเลือก (selection) เพื่อกลั่นกรองเลือกสรรนักเรียน เช่น เลือกสรรตัวผู้เรียนเข้าเรียนในสถาบันนั้นๆ โดยอาศัยการวัดในลักษณะต่างๆ (2) การจำแนกประเภท (classification) เพื่อแจกแจงผู้เรียนออกเป็นย่อยๆ ตามความสามารถหรือความสนใจของผู้เรียน (3) การวินิจฉัย (diagnosis) เพื่อค้นหาจุดบกพร่องของผู้เรียนเพื่อหาทางช่วยเหลือ (4) เพื่อพยากรณ์ (prediction) ความก้าวหน้าและแนวทางชีวิตของผู้เรียนที่จะเกิดขึ้นในอนาคต

ดี.เอ.แอนดรูส์, เจมส์ บอนทา และอาร์ดี ฮอดจ์ (D.E Andrews, James Bonta and R.D.Hoge) กล่าวว่า หลักการในการจำแนกประเภทเพื่อยกระดับการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู นั้นต้องอธิบายคุณลักษณะของกลุ่มผู้กระทำผิดแต่ละกลุ่มตามที่แยกไว้ซึ่งจะเชื่อมโยงกับการบริการและการบำบัดแก้ไขที่จัดให้แต่ละกลุ่ม โดยประเมินจากความเสี่ยงในการกระทำผิดซ้ำ ความต้องการในการบำบัดแก้ไข และรูปแบบตอบสนองของผู้กระทำผิดต่อบริการแต่ละประเภท ซึ่งปัจจัยทั้ง 3 ประการจะถูกไปกำหนดระดับของการให้บริการ และการบำบัดแก้ไข รวมทั้งกำหนดเป้าหมายและชนิดของการให้บริการ โดยยึดหลัก 4 ประการคือ หลักของความเสี่ยง (risk of recidivism) หลักของการต้องการบำบัด (criminogenic need) หลักของการตอบสนองของผู้กระทำผิดต่อรูปแบบการบำบัดแต่ละรูปแบบ (responsivity of offenders) และหลักของการระมัดระวังการครอบงำทางวิชาการ ในการวินิจฉัยกลุ่มผู้กระทำผิด (professional override)

เดวิด อี คัฟฟี (David E.Duffee) จึงเห็นว่า การจำแนกประเภทที่ดีจะต้องแบ่งกลุ่มผู้ต้องขังที่มีความเป็นเอกพันธ์ของตัวแปรต่างๆ กันเข้าสู่กลุ่มที่มีคุณสมบัติเดียวกันให้น้อยกลุ่มที่สุดและที่สำคัญต้องให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของคุมขัง โดยพยายามทำนายพฤติกรรมในอนาคตของผู้ถูกคุมขังด้วยตัวแปรจำแนกประเภทที่มีอยู่ เช่น จะทำนายความเสี่ยงในการหลบหนีจากบันทึกประวัติ การหลบหนีของสถานควบคุม หรือการทำนายพฤติกรรมรุนแรงในสถานควบคุมจากบันทึกประวัติ การหลบหนีของสถานควบคุม หรือ การทำนายความสำเร็จทางการเรียนหรือการบำบัดแก้ไข ในสถานควบคุมจากตัวแปรที่ชี้วัดถึงความบกพร่องหรือความจำเป็นของผู้ถูกควบคุม

(1) ระบบการจำแนกประเภทต้องสามารถจำแนกตัวแปรหรือคุณสมบัติของผู้ถูกควบคุมตัวให้ครบทุกคน ควรมีผู้ถูกควบคุมตัวเพียงเล็กน้อยเท่านั้นที่ไม่สามารถจำแนกตัวแปรได้

(2) ระบบการจำแนกประเภทต้องสามารถจัดกลุ่มตัวแปรให้ชัดเจนพยายามไม่ให้ทับซ้อนกัน

(3) ระบบการจำแนกประเภทต้องมีความแม่นยำตรงทางสถิติวิเคราะห์สูง

(4) ระบบการจำแนกประเภทต้องมีความยืดหยุ่น ปรับเปลี่ยนได้

(5) ระบบการจำแนกประเภทต้องสอดคล้องกับระบบการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู

ทฤษฎีเกี่ยวกับ โครงสร้างของสังคมอีกทฤษฎีหนึ่ง ซึ่งว่าด้วยวัฒนธรรมก็คือ ทฤษฎีวัฒนธรรมรอง (subculture theories) ซึ่งวารุณี ภูริสินสิทธิ์ (2531, หน้า 66) ให้ความหมายว่า เป็นบรรทัดฐานและค่านิยมที่แตกต่างจากวัฒนธรรมหลักของสังคม วัฒนธรรมรองอาจแสดงออกทางการใช้ภาษาที่แตกต่างประเพณีเฉพาะ หรือพิธีกรรมทางสังคมของสมาชิกของวัฒนธรรมรองนั้น แนวคิดวัฒนธรรมเป็นผลจากการที่บุคคลยึดมั่นและปฏิบัติตามค่านิยมของวัฒนธรรมที่เป็นปฏิปักษ์ต่อค่านิยมของวัฒนธรรมหลักของสังคม

ทฤษฎีของอัลเบิร์ต โคเฮน (Albert Cohen) (วารุณี ภูริสินสิทธิ์, 2531, หน้า 67-75)

อธิบายว่าเด็กชนชั้นล่างที่มาจากครอบครัวที่มีรายได้ต่ำอาศัยอยู่ในสังคม ซึ่งกฎเกณฑ์บรรทัดฐานถูกกำหนด โดยชนชั้นกลาง แต่เด็กเหล่านั้นไม่ได้รับการอบรมสั่งสอนแบบชนชั้นกลาง จึงไม่พร้อมที่จะแข่งขันกับเด็กที่มาจากชนชั้นกลางหรือแข่งขัน เพื่อจุดมุ่งหมายที่ถูกกำหนดโดยชนชั้นกลาง อย่างไรก็ตาม เด็กเหล่านี้ยอมรับในมาตรฐานของชนชั้นกลางผ่านทางพ่อแม่ของตน และผ่านทางสื่อมวลชน เมื่อเขายอมรับในมาตรฐานแต่ไม่มีวิถีทางที่จะให้ได้มา พวกเขาจึงสร้างวัฒนธรรมหรือบรรทัดฐานของตนเองขึ้น เพื่อสนองตอบต่อความคับข้องใจในแนวความคิดของอัลเบิร์ต โคเฮน (Albert Cohen) วัฒนธรรมรองที่วัยรุ่นสร้างขึ้นมานั้นประกอบด้วย

1. การขโมยเพื่อ “ขอให้ได้ขโมย” โดยเด็กไม่ได้ต้องการหรือจำเป็นต้องใช้สิ่งขโมย
2. ความปรารถนาร้าย คือ รู้สึกสนุกกับการทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน หรือเมื่อได้ทำทายข้อห้ามต่างๆ
3. บรรทัดฐานของเด็กที่จะกระทำความผิดจะอยู่คนละขั้วกับบรรทัดฐานของสังคมผู้ใหญ่ ตัวอย่างเช่น ถึงแม้เขาจะขโมยเช่นเดียวกับอาชญากรผู้ใหญ่ แต่จะพบว่าของที่พวกเขาขโมยมีหลายชนิดและแปรเปลี่ยนไปเรื่อยๆ ซึ่งแสดงว่าค่านิยมของเขาแตกต่างจากของผู้ใหญ่
4. สนใจความสนุกสนานเฉพาะหน้า โดยไม่ได้คำนึงถึงหรือวางแผนสำหรับอนาคต วันๆ จะรวมกลุ่มคุยเล่นสนุก โดยไม่ได้วางแผนว่าจะทำอะไร
5. ต้องการการปกป้องตนเอง ทุนไม่ได้ต่อการถูกบังคับจากภายนอก คนในกลุ่มจะคัดค้านต่อความพยายามของสถาบันทางสังคม อาทิเช่น ครอบครัว โรงเรียน ในการควบคุมชีวิตของพวกเขา ส่วนความสัมพันธ์ภายในกลุ่มมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันอย่างมาก

ทฤษฎีของวอลเตอร์ มิลเลอร์ (Miller, 1973, pp. 236-239)

เน้นเจตคติและค่านิยม (attitude – value) ของผู้กระทำความผิดโดยอธิบายสาเหตุของการกระทำความผิดของเด็กที่มาจากชนชั้นล่าง ซึ่งจะมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองสร้างเป็นวัฒนธรรมรอง (Sub – Culture) และมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของเด็กในชุมชนนั้น วัฒนธรรมรองนี้จะแตกต่างจากวัฒนธรรมที่เป็นหลักในสังคม วิถีชีวิตของคนในชนชั้นล่างถือว่าเป็นแบบฉบับของชนชั้นล่าง ซึ่ง วอลเตอร์ มิลเลอร์ เรียกว่าจุดศูนย์รวมของความสนใจ (focal concern) ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับค่านิยมนั่นเอง ค่านิยมเหล่านี้มีอิทธิพลต่อวัยรุ่นในชุมชนนั้นด้วย ซึ่งเมื่อวัยรุ่นปฏิบัติตามค่านิยมที่มีอยู่ในชุมชนย่อมนำไปสู่ความขัดแย้งต่อบรรทัดฐานที่ยอมรับของสังคมส่วนใหญ่ ค่านิยมดังกล่าวประกอบด้วย

1. การชอบหาเรื่อง (trouble) คือ การชอบเข้าไปเกี่ยวข้องกับเรื่องที่เกิดความเสียหาย วอลเตอร์ มิลเลอร์ (Walter Miller) กล่าวว่าในบางสถานการณ์การละเมิดกฎหมายจะเป็นการนำมา ซึ่งเกียรติยศ ในชุมชนชั้นล่าง และมีความเชื่อที่ก้ำกึ่งกันระหว่างการกระทำตามกฎหมายหรือละเมิดกฎหมาย

2. ความแกร่ง (toughness) คือ มีความเชื่อในความแข็งแกร่ง ความกล้า และดื้อใน เรื่อง การต่อสู้ คนชนชั้นล่างจะมีการยกย่องใน “ความเป็นผู้ชาย” อยู่มาก จึงมักพบว่าใครที่มีทำเป็นพวก ร้กร่วมเพศมักถูกทำร้ายอย่างรุนแรงในชุมชนชั้นล่าง

3. ความฉลาด (smartness) คนที่มีความสามารถในการได้มาซึ่งวัตถุต่างๆ หรือสถานภาพ โดยใช้หัวสมองและใช้แรงกายน้อยที่สุด จะได้รับการยอมรับ เช่น การชนะในการเล่นพนัน เป็นต้น

4. ความตื่นเต้น (excitement) คนในชุมชนชั้นล่างชอบความตื่นเต้น ซึ่งส่วนใหญ่ออกมา ในรูปแบบของการดื่มและการพนันในรูปแบบต่างๆ เช่น เล่นม้า เล่นหวาย เล่นไพ่ รวมทั้งการไปหา ความสนุกสนานทางเพศ

5. เชื่อในโชคชะตา (fate) ชนชั้นล่างมักรู้สึกว่าคุณไม่สามารถกำหนดความเป็นไปของชีวิต ตนเองได้ และเชื่อว่าทุกอย่างถูกกำหนดโดยดวงชะตา ซึ่งนำไปสู่การชอบเล่นการพนันต่างๆ

6. การปกครองตนเอง (autonomy) คนในชุมชนชั้นล่างจะแสดงความถึงการต่อต้านต่อ การควบคุมที่มาจากภายนอก โดยมีภาพว่าผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ต่างๆ มีความไม่ยุติธรรมต่อพวกตน

วอลเตอร์ มิลเลอร์ (Walter Miller) เห็นว่าค่านิยมเหล่านี้จะมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นในชุมชน นั้นด้วย ซึ่งเมื่อวัยรุ่นปฏิบัติตามค่านิยมที่มีอยู่ในชุมชนย่อมนำไปสู่ความขัดแย้งต่อบรรทัดฐานที่ ยอมรับของสังคมส่วนใหญ่ในที่สุด

ทฤษฎีวิวัฒนาการของวัยรุ่น ของริชาร์ด โคลเวิร์ด (Richard Cloward) (นวลจันทร์ ทัศนชัยกุล, ม.ป.ป., หน้า 120)

กล่าวว่าบุคคลมีความแตกต่างในทางโอกาสที่จะกระทำความผิด (differential opportunities) กล่าวคือ โอกาสที่จำกัดเป็นช่องทางผลักดันให้คนกระทำความผิดกฎหมายได้ เนื่องจากคนทุกคนมี โอกาสไม่เท่าเทียมกัน เมื่อแต่ละคนมีความต้องการที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายในวิถีทางที่ถูกต้อง เหมาะสม สภาพแวดล้อมรอบข้างมีความสำคัญมาก เนื่องจากเป็นวิวัฒนาการที่เอื้อต่อการ กระทำความผิดอยู่ 2 ลักษณะ คือ

1. ที่อยู่อาศัยแออัดของชนชั้นล่าง ลักษณะเช่นนี้คือ สลัม ในบริเวณนี้จะมีอาชญากรอาศัย อยู่ และอาชญากรก็อยู่ในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของชุมชน มีความเคยชินในการเห็นการกระทำ ความผิดจนเป็นเรื่องธรรมดา เช่นคนในสลัมอาจเห็นคนเสพยาเสพติดอยู่ทั่วไป และในขณะที่เดียวกัน

บุคคลกลุ่มนี้จะไม่เคยมีโอกาสดูเห็นคนที่ประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสมและการใช้ชีวิตที่ดีงาม เมื่อได้เห็นได้ใกล้ชิดกับสิ่งไม่ดีหรือเลวร้ายโอกาสที่จะกระทำความผิดก็มีมาก

2. บริเวณที่ไม่มีความมั่นคงและไม่มีการเปลี่ยนแปลงผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนจะไม่มีโอกาสออกไปพบสิ่งแวดล้อมภายนอกจึงคุ้นเคยกับการปฏิบัติที่ไม่มีวัฒนธรรมที่ดีงาม บรรทัดฐานที่มั่นคง จุดยืนที่เป็นหลักยึดเหนี่ยวในการปฏิบัติไม่ได้รับค่านิยมและหลักของการดำเนินชีวิตที่ถูกต้องชัดเจนที่จะยึดถือเป็นกฎระเบียบ และสภาพแวดล้อมเช่นนี้จึงไม่ใช่เขตที่วัยรุ่นจะประสบความสำเร็จในชีวิตตามค่านิยมของสังคม เนื่องจากไม่มีแบบอย่างที่ดีให้เห็นจึงพูดได้ว่าโอกาสของพวกเขาถูกจำกัดนั่นเอง

ริชาร์ด โคลเวิร์ (Richard Cloward) (พรชัย ชันดี, ธัชชัย ปิยะนิละบุตร และอัศวิน วัฒนพิบูลย์, 2543 หน้า 101) อธิบายลักษณะของเด็กและเยาวชนที่มีลักษณะวัฒนธรรมรองแบบหลบหนี (retreatist subculture) ว่าเป็นพวกล้มเหลวทั้งหมด (double failures) เนื่องจากเป็นกลุ่มเยาวชนที่ไม่สามารถหาความสำเร็จในโลกของคนดี หรืออาชญากร โดยไม่มีความสามารถในการศึกษาเล่าเรียน และยังไม่สามารถที่จะเรียนรู้วิธีการหาเงิน โดยผิดกฎหมายอีกทั้งยังไม่มีความสามารถในการต่อสู้ เยาวชนเหล่านี้จึงหลบหนีหรือปลีกตัวออกจากสังคม ไปสร้างวัฒนธรรมใหม่ที่คิดว่าเป็นโลกใหม่ สถานภาพหรือการได้รับการยอมรับภายในแก๊งค์ก็มาจากนิสัยในการเสพยาเสพติด หรือสุรา

แนวคิดการเรียนรู้ทางสังคม

กล่าวว่าแนวคิดนี้เชื่อว่าพฤติกรรมทางอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้ของบุคคลในชีวิตจริง เป็นผลมาจากสมมติฐานที่ว่าพฤติกรรมทางอาชญากรรมเป็นพฤติกรรมรูปแบบหนึ่งของการเรียนรู้ของมนุษย์ ความหมายของการเรียนรู้ในแนวคิดนี้หมายถึง นิสัยและความรู้อันเป็นผลมาจากการพัฒนาของบุคคลในประสบการณ์เกี่ยวกับการเข้าไปและการปรับปรุงตนเองให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมทางสังคม

เอ็ดวิน เอช ซัทเทอร์แลนด์ (Edwin H. Sutherland) (พรชัย ชันดี, ธัชชัย ปิยะนิละบุตร และอัศวิน วัฒนพิบูลย์, 2543, หน้า 101-120) ได้เสนอทฤษฎีว่าด้วยการคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่าง (theory of differential association) โดยมีสมมติฐานว่า อาชญากรรมนั้นเป็นผลผลิตของการเรียนรู้และความสัมพันธ์ของกลุ่ม ดังนั้นอัตราส่วนการกระทำความผิดจะมากน้อยเพียงใดจึงเป็นผลมาจากลักษณะการคบหาสมาคมระหว่างบุคคลในกลุ่ม (group contacts) และกระบวนการที่บุคคลเรียนรู้จากกลุ่ม ทฤษฎีนี้จึงเกี่ยวข้องกับลักษณะของบุคคลและสภาพสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ ทฤษฎีดังกล่าวของเอ็ดวิน เอช ซัทเทอร์แลนด์ (Edwin H. Sutherland) สามารถแยกเป็นสาระสำคัญ 9 ประการด้วยกัน คือ

1. พฤติกรรมทางอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้
2. พฤติกรรมทางอาชญากรรมเกิดจากการเรียนรู้ในการคบหาสมาคมกับผู้อื่นตามกระบวนการติดต่อสื่อสาร
3. หลักการสำคัญในส่วนของกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมทางอาชญากรรมเกิดขึ้นในกลุ่มที่สนิทสนมใกล้ชิดกัน
4. เมื่อพฤติกรรมทางอาชญากรรมได้รับการเรียนรู้ กระบวนการการเรียนรู้จะหมายถึง (ก) เทคนิคในการกระทำความผิดบางครั้งก็สลับซับซ้อนแต่บางครั้งก็ง่ายๆ (ข) ทิศทางเฉพาะของแรงคลใจ แรงผลักดัน การใช้เหตุผล ตลอดจนทัศนคติเกี่ยวกับการกระทำความผิด
5. ทิศทางเฉพาะของแรงคลใจและแรงผลักดัน จะถูกเรียนรู้จากการทำให้เห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับกฎหมาย ในบางสังคมบุคคลอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เห็นด้วยกับการปฏิบัติตามกฎหมาย ขณะที่บุคคลอื่นอยู่ในกลุ่มบุคคลที่เห็นด้วยกับการละเมิดกฎหมาย
6. หลักการสำคัญของการคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกัน ก็คือบุคคลจะกลายเป็นผู้กระทำความผิด เพราะว่าการเห็นด้วยในการละเมิดกฎหมายมีมากกว่าความเห็นด้วยการไม่ละเมิดกฎหมาย
7. การคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างกัน อาจแตกต่างกันในด้านความถี่ ระยะเวลา การให้ความสำคัญ และความเข้มข้น ซึ่งหมายถึงลักษณะของความแตกต่างกันของการคบค้าสมาคมระหว่างพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมต่อต้านอาชญากรรม
8. กระบวนการเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากรรมโดยการคบหาสมาคมกับรูปแบบของอาชญากรรมและต่อต้านอาชญากรรมจะมีความเกี่ยวข้องกับกลไกการทำงานที่เหมือนกับการเรียนรู้ทั่วไป
9. ในขณะที่พฤติกรรมอาชญากรรมเป็นการแสดงออกถึงความต้องการและค่านิยมทั่วไป แต่ก็ไม่จำเป็นต้องอธิบายโดยความต้องการและค่านิยมนั้น เนื่องจากพฤติกรรมต่อต้านอาชญากรรมก็มีความต้องการและค่านิยมเหมือนกันบุคคลลัทธิเพื่อต้องการความมั่นคงทางการเงิน เช่นเดียวกันกับกรรมกรที่ทำงานหนัก เพื่อความมั่นคงทางการเงิน ความพยายามที่จะอธิบายพฤติกรรมอาชญากรรมจากแรงผลักดันและค่านิยมทั่วไป เช่น ความสุข เพื่อการดิ้นรนเพื่อสถานภาพทางสังคม แรงกระตุ้นจากการเงิน หรือความผิหวัง ฯลฯ คงจะต้องพบกับความไม่ประสบความสำเร็จทั้งนี้เนื่องจากจะเป็นการอธิบายได้ทั้งพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมถูกกฎหมาย เฉกเช่นเดียวกับกระบวนการหายใจที่จำเป็นสำหรับพฤติกรรมทุกประเภท แต่ไม่ได้แบ่งแยกพฤติกรรมอาชญากรรมและพฤติกรรมถูกกฎหมาย

วารุณี ฐิริสินสิทธิ์ (2531, หน้า 71) ศึกษาทฤษฎีว่าด้วยการคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่าง (theory of differential association) ของ เอ็ดวิน เอช. ซัทเทอร์แลนด์ (Edwin H. Subtherland) เสนอว่า

ด้วยการที่คบหาสมาคมกันในกลุ่มทำให้บุคคลรับเอาค่านิยม และพฤติกรรมของบุคคลอื่นมาถือปฏิบัติ อาจเป็นพฤติกรรมที่ผิดหรือไม่ผิดนั้นขึ้นอยู่กับอัตราส่วนของการติดต่อสัมพันธ์ โดยมีความถี่ ช่วงเวลา และความเข้มข้นในการสมาคมของวัยรุ่น เป็นตัวแปรสำคัญในการส่งผลกระทบต่อ การกระทำผิด หมายความว่าถ้าวัยรุ่นมีความสัมพันธ์กับการกระทำผิดจะเกิดขึ้นและติดตัวไปตลอดชีวิต ในด้านความเข้มแข็ง หมายถึง แหล่งที่เป็นแบบแผนของการกระทำผิดที่หย่อนมากน้อยเพียงใดต่อวัยรุ่น และวัยรุ่นมีปฏิกิริยาทางอารมณ์ความสัมพันธ์กับการสมาคมนั้นเพียงไร ถ้าเข้มแข็งมาก โอกาสที่เด็กจะยอมรับและปฏิบัติตามแบบแผนก็เกิดขึ้นได้ง่าย

ต่อมาเอ็ดวิน เอช.ซัทเทอร์แลนด์ (Edwin H. Subtherland) (พรเพ็ญ เพ็ชรสุขศิริ, 2523, หน้า 65 อ้างอิงจาก Subtherland, Edwin H. and Cressey, Donald R., 1978, unpagged) ได้แก้ไขปรับปรุง ทฤษฎีของตนเองด้วยร่วมกับโดนัลด์ อาร์.เครสซี่ (Donald R. Cressey) ปรับปรุงทฤษฎีการคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่าง และในปี ค.ศ.1978 เขาได้อธิบายพัฒนาการพฤติกรรมอาชญากรเป็น เนื้อหาทฤษฎีการคบหาสมาคมกับบุคคลที่แตกต่างสรุปดังนี้ คือ

1. พฤติกรรมอาชญากรรมสามารถเรียนรู้ได้หรือโดยพูดอีกอย่างหนึ่งก็คือ พฤติกรรมทางอาชญากรรมมิใช่ถ่ายทอดทางพันธุกรรม ดังเช่นบุคคลที่มีได้ฝึกหัดก็ย่อมไม่สามารถประดิษฐ์หรือทำงานเกี่ยวกับเครื่องกลได้

2. พฤติกรรมอาชญากรรมสามารถเรียนรู้ได้โดยกระบวนการติดต่อสื่อสาร ซึ่งรวมทั้ง ภาษา และท่าทาง หรือการกระทำด้วย

3. หลักการสำคัญยิ่งของการเรียนรู้พฤติกรรมทางอาชญากรรมก็คือ จะเกิดในกลุ่มบุคคลที่ใกล้ชิดสนิทสนมกัน หรือถ้ามีการใกล้ชิดติดต่อกันทางหน่วยงาน ซึ่งมีได้เป็นบุคคลเช่น โดยภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ ก็ยังถือว่าไม่มีส่วนสำคัญในการให้กำเนิดพฤติกรรมทางอาชญากรรม

4. การเรียนรู้ที่อาชญากรรมได้รับนั้น จะเป็นการเรียนรู้ซึ่งรวมถึง

(1) การเรียนรู้เทคนิควิธีการประกอบอาชญากรรม ซึ่งบางครั้งอาจสลับซับซ้อนหรือ บางครั้งอาจง่าย

(2) เรียนรู้ทิศทางหรือแนวของแรงจูงใจ (motives) แรงขับ (drive) การหาเหตุผลไว้ใช้อ้างอิงและเจตคติต่างๆ

5. ทิศทางของแรงจูงใจและแรงขับสามารถที่จะเรียนรู้ได้จากข้อกำหนด หรือกฎเกณฑ์ กฎหมายว่าการกระทำนั้นเป็นปฏิบัติ หรือถูกต้องตามกฎหมาย โดยที่สังคมรอบตัวของบุคคล อาจจะนิยมที่เคารพต่อกฎเกณฑ์ และกฎหมาย ในขณะที่อีกกลุ่มสังคมหนึ่งอาจจะแวดล้อมไปด้วยบุคคล ซึ่งมีความโน้มเอียงไปในทางเป็นปฏิบัติต่อกฎหมายมากกว่า ดังเช่นในสังคมอเมริกันใน

เวลานี้อาจมีความสับสนในเรื่องของการปฏิบัติตามกฎหมาย และปฏิบัติกฎหมายซึ่งการเป็นเช่นนี้มีผลทำให้บุคคลต่างๆ มีความขัดแย้งทางวัฒนธรรมในส่วนที่เกี่ยวกับกฎหมาย

6. บุคคลกลายเป็นผู้กระทำความผิด เนื่องจากเขามีความโน้มเอียงไปในทางที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกฎหมายมากกว่าการจะชอบที่เป็นปฏิบัติตามกฎหมาย ซึ่งข้อนี้เป็นข้อหลักสำคัญของทฤษฎีนี้คือ มีแรง 2 แรง ซึ่งต่อสู้กันนั่นคือ การคบค้าสมาคมกับอาชญากรและคบค้าสมาคมกับพวกต่อต้านอาชญากร กล่าวคือ เมื่อใดที่บุคคลที่มีความสัมพันธ์ติดต่อกับแบบอาชญากร (criminal patterns) และเห็นห่างแบบต่อต้านอาชญากร (anticriminal patterns) และบุคคลนั้นก็จะมีพฤติกรรมแบบอาชญากร

7. ความแตกต่างในการคบค้าสมาคมอาจแตกต่างกันในแง่ของความสม่ำเสมอหรือความถี่ระยะเวลา ความก่อนหลังและความเข้มของการสมาคม เช่นถ้าคบค้าสมาคมกันแบบอาชญากรบ่อยๆ เป็นเวลานานอย่างใกล้ชิดก็ย่อมมีพฤติกรรมทางอาชญากรรมได้มาก ส่วนความก่อนหน้านั้นมีความสำคัญในแง่ที่ว่าถ้าหากได้เรียนรู้พฤติกรรมที่ถูกกฎหมายตั้งแต่เยาว์วัยมากๆ ก็อาจจะมีผลคงทนต่อไปตลอดชีวิต และเช่นเดียวกันถ้าหากว่าได้มีการเรียนรู้และพัฒนาพฤติกรรมทางอาชญากรรมมาตั้งแต่เยาว์วัยก็อาจจะคงทนต่อไปตลอดชีวิต

8. กระบวนการเรียนรู้ พฤติกรรมทางอาชญากรรมโดยการคบค้าสมาคมกับแบบอาชญากรและแบบต่อต้านอาชญากรนั้น เกี่ยวข้องกับกลไกต่างๆ ทั้งหมด ซึ่งมีการเรียนรู้อื่นๆ ตัวอย่างเช่น การเรียนรู้พฤติกรรมอาชญากร ไม่จำเป็นจะต้องจำกัดอยู่แต่วิธีการเรียนรู้โดยวิธีการเรียนรู้ลอกเลียนแบบเสมอไป อาจเรียนรู้ด้วยวิธีอื่นๆ อีกมากมาย แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการลอกเลียนแบบก็ถือว่าเป็นกระบวนการสำคัญในการเรียนรู้พฤติกรรมทางอาชญากรรม

9. ในขณะที่พฤติกรรมทางอาชญากรรมเป็นการแสดงออกของความต้องการและค่านิยมโดยทั่วไป แต่พฤติกรรมทางอาชญากรรมก็ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยความต้องการและค่านิยมโดยทั่วไปเหล่านี้ได้ ทั้งนี้ เพราะว่าพฤติกรรมที่มีใช้อาชญากรรมก็เป็นการแสดงออกถึงความต้องการและค่านิยมอย่างเดียวกัน ตัวอย่างเช่น โจรโดยทั่วไปปล้นขโมยเพราะต้องการเงินในขณะที่บุคคลผู้มีพฤติกรรมทางอาชญากรรมและมีใช้อาชญากรรมก็อาจมีความต้องการความสุข มีค่านิยมในความต้องการทางเลื่อนขั้นในสังคมเหมือนกัน ฉะนั้นความต้องการและค่านิยมเหล่านี้จึงไม่อาจนำมาอธิบายพฤติกรรมทางอาชญากรรม แต่เอ็ดวิน เอช. ซัทเทอร์แลนด์ (Edwin H. Subtherland) ก็ยังยืนยันว่าจะการกระทำความผิดกฎหมายของเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นผลของความโน้มเอียงไปในทางปฏิปักษ์ต่อกฎหมายมากกว่าความนิยมชมชอบที่จะปฏิบัติตามกฎหมาย ในขณะที่ครอบครัวมีส่วนที่จะช่วยให้เด็กปฏิบัติตามกฎหมาย แต่ถ้าครอบครัวล้มเหลวที่จะยึดเยาวชนไว้กับครอบครัวก็อาจจะทำให้เยาวชนนั้นเพิ่มการคบหาสมาคมกับเด็กที่มีแบบแผนพฤติกรรมเบี่ยงเบนนอกบ้าน

เกเบรียล ทาร์ด์ (Gabriel Tarde) (พรชัย ชันดี, รัชชัย ปิระนิละบุตร และอัศวิน วัฒนพิบูลย์, 2543, หน้า 108 อ้างอิงจาก Bernard, Vold H., 1986, unpagged) เสนอทฤษฎีการเลียนแบบ (theory of imitation) โดยเชื่อว่าพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลจากการเรียนรู้ โดยมนุษย์ได้เรียนรู้แนวความคิดจากการคบค้าสมาคมกับผู้อื่น และแนวคิดนี้เองส่งผลให้เกิดเป็นพฤติกรรมของบุคคล เกเบรียล ทาร์ด์ (Gabriel Tarde) ได้นำเสนอในรูปแบบของกฎแห่งการเลียนแบบ (law of imitation) และได้อธิบายกฎดังกล่าวไว้ 3 ประการดังนี้

1. บุคคลจะเลียนแบบพฤติกรรมจากบุคคลอื่นเป็นสัดส่วนกับการเข้าไปติดต่อกันใกล้ชิดกับบุคคลนั้น เลียนแบบจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในสังคมเมือง เกเบรียล ทาร์ด์ (Gabriel Tarde) เรียกปรากฏการณ์นี้ว่าแฟชั่น (fashion) ขณะที่สังคมในชนบทการเลียนแบบจะเกิดขึ้นไม่บ่อยครั้ง และเปลี่ยนแปลงอย่างช้าๆ เกเบรียล ทาร์ด์ (Gabriel Tarde) เรียกปรากฏการณ์นี้ว่าธรรมเนียม (custom) และนำเสนอว่าอาชญากรรมเริ่มต้นในลักษณะที่แฟชั่นและต่อมาก็กลายเป็นธรรมเนียมเช่นเดียวกับปรากฏการณ์ทั่วไป

2. ผู้ที่มีลักษณะด้อยกว่าจะเลียนแบบผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า อาชญากรรมหลายประเภทได้เกิดขึ้นในสังคมเมืองก่อน ต่อมาจึงได้ถูกเลียนแบบโดยบุคคลในชนบท หรือสมาชิกในเมืองเล็กก็จะเลียนแบบพฤติกรรมของสมาชิกในเมืองใหญ่ๆ เป็นต้น

3. แฟชั่นที่ใหม่จะเข้าไปแทนที่แฟชั่นที่เก่ากว่า โดยบุคคลจะเลือกเลียนแบบในสิ่งใหม่ๆ อยู่เสมอ โดยได้ยกตัวอย่างของการฆาตกรรมผู้อื่นด้วยมีดจะค่อยๆ ลดจำนวนลง และถูกแทนที่ด้วยปืนหรือระเบิด

เอเคอร์ (Aker) (พรชัย ชันดี, รัชชัย ปิระนิละบุตร และอัศวิน วัฒนพิบูลย์, 2543, หน้า 115-117 อ้างอิงจาก Aker, 1994, unpagged) ได้พัฒนาทฤษฎีการเรียนรู้จากหลักการ 9 ประการของ เอ็ดวิน เอช. ซัทเทอร์แลนด์ (Edwin H. Subtherland) โดยนำมาผสมผสานรวมกับหลักการของทฤษฎีการเรียนรู้พฤติกรรม (the principles of modern learning theory) ซึ่งเอเคอร์ (Aker) ตั้งชื่อทฤษฎีนี้ว่า ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (social learning theory) มีแนวคิดที่พฤติกรรมเบี่ยงเบนเป็นผลมาจากกระบวนการเรียนรู้โดยผ่านทั้งความใกล้ชิด หรือทางเลียนแบบพฤติกรรมของบุคคลอื่นมีหลักการ 4 ประการได้แก่

1. การคบหาสมาคมที่แตกต่างกันเป็นกระบวนการที่บุคคลมีการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่นที่เข้าร่วมพฤติกรรมเดียวกัน ก่อให้เกิดประสบการณ์กับค่านิยมในการยอมรับหรือไม่ยอมรับพฤติกรรมผิดกฎหมาย

2. ค่านิยมเป็นเจตคติหรือความหมายที่บุคคลยึดติดกับหรือมีต่อพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งว่าถูกผิด ดีเลว หากบุคคลมีเจตคติไม่ยอมรับการกระทำความผิดใด บุคคลนั้นจะไม่เข้าไปยุ่ง

เกี่ยวกับการกระทำนั้นๆ ซึ่งบรรทัดฐานและค่านิยมของสังคมจะทำให้บุคคลมีเจตคติทางลบกับพฤติกรรมอาชญากรรม หากบุคคลมีเจตคติทางบวกกับพฤติกรรมอาชญากรรม บุคคลดังกล่าวก็มีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมผิดกฎหมาย

3. การสนับสนุนที่แตกต่าง เป็นความสมดุลของความคาดหวัง หรือความสมดุลระหว่างรางวัลหรือการลงโทษที่เป็นผลมาจากพฤติกรรมของบุคคล บุคคลจะละเว้นจากการทำความผิดกฎหมายต่อไปหรือไม่ จะขึ้นอยู่กับประสบการณ์การรับรางวัลหรือการลงโทษในอดีต

4. การเลียนแบบเป็นการเข้าไปยุ่งเกี่ยวในพฤติกรรมหลังจากที่ได้มีการสังเกตพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันของบุคคลอื่น การเลียนแบบจะเกิดขึ้นกับคุณลักษณะ และรูปแบบของพฤติกรรมที่ถูกสังเกต ตลอดจนผลที่ได้รับจากพฤติกรรมนั้น การสังเกตรูปแบบที่เด่นชัดในกลุ่มบุคคลที่สำคัญ และจากสื่อมวลชนนั้น มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมที่ถูกกฎหมายหรือผิดกฎหมาย และการสังเกตมีผลต่อการสร้างพฤติกรรมใหม่

จากแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมข้างต้น (พรชัย ชันดี, ธัชชัย ปิยะนิละบุตร และอัศวิน วัฒนพิบูลย์, 2543, หน้า 119) กล่าวว่าได้มีผู้นำไปศึกษาวิจัยหลายท่านได้ข้อสรุปในแนวทางที่สนับสนุนทฤษฎีนี้ โดยพบว่าผู้มีเพื่อนหรือบุคคลที่ใกล้ชิดกับอาชญากร มีแนวโน้มว่าจะมีพฤติกรรมอาชญากรรมมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับผู้ไม่มีเพื่อนสนิทเป็นอาชญากร แต่มีนักวิชาการหลายท่านเห็นว่างานวิจัยเหล่านี้ไม่ได้วัดตัวแปรที่สำคัญที่สุด ตัวแปรหนึ่งคือ การเรียนรู้ที่จะเห็นด้วยการกระทำความผิดกฎหมาย เนื่องจากงานวิจัยดังกล่าวมุ่งเน้นวัดเฉพาะตัวแปรกระบวนการเรียนรู้ตามทฤษฎี และไม่ได้วัดเนื้อหาหรือสาระสำคัญของสิ่งที่ถูกเรียนรู้โดย วินฟรีและคณะ (Winfree et al) ศึกษาพบว่าการเป็นสมาชิกของแก๊งค์อาชญากรรม (การมีเพื่อนเป็นผู้กระทำความผิดกฎหมาย) จะมีอิทธิพลต่อเจตคติที่เห็นด้วยการกระทำความผิดกฎหมาย ส่งผลให้เยาวชนนั้นมีพฤติกรรมอาชญากรรมด้วย

แนวคิดการควบคุมทางสังคม

เชื่อว่าบุคคลกระทำผิด เนื่องจากความอ่อนแอของปัญหาที่ควบคุมหรือขัดขวางไม่ให้บุคคลกระทำความผิดไม่สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ จนเป็นเหตุให้บุคคลแสดงพฤติกรรมอาชญากรรมออกมา ริส (Reiss) เสนอว่าเหตุที่บุคคลไม่กระทำความผิดกฎหมาย เพราะว่ามีกลไกควบคุมทางสังคมขัดขวางไม่ให้บุคคลประกอบอาชญากรรม เมื่อใดก็ตามที่กลไกควบคุมทางสังคมได้หมดสิ้นหรืออ่อนแอลง พฤติกรรมอาชญากรรมก็เกิดขึ้น (พรชัย ชันดี, ธัชชัย ปิยะนิละบุตร และอัศวิน วัฒนพิบูลย์, 2543, หน้า 122)

ทราวิส เฮอร์ชชี (Travis Hirschi) ผู้เสนอทฤษฎีทางพันธะสังคม (social bonding theory) ซึ่งเป็นทฤษฎีควบคุมทางสังคมที่ได้รับการยอมรับมากที่สุดในการอาชญาวิทยา โดยเสนอว่าไม่จำเป็นที่จะต้องอธิบายแรงจูงใจหรือแรงกระตุ้นของพฤติกรรมอาชญากรรม เนื่องจากมนุษย์เป็นสัตว์โลกที่มีความสามารถตามธรรมชาติที่จะประกอบอาชญากรรมอยู่แล้ว ตามแนวคิดของทฤษฎีนี้ เสนอว่าบุคคลที่มีความผูกพันกับองค์กรหรือกลุ่มทางสังคมได้แก่ ครอบครัว โรงเรียนและเพื่อนฝูง มักจะมีแนวโน้มที่ไม่ประกอบอาชญากรรม หลักการสำคัญก็คือ พันธะทางสังคมหรือความผูกพันทางสังคม (social bonds) มี 4 ประเภทคือ ความผูกพัน (attachment) ข้อผูกมัด (commitment) การเข้าร่วม (involvement) และความเชื่อ (belief) โดยมีสมมุติฐานว่าบุคคลที่มีพันธะทางสังคมหรือมีความผูกพันทางสังคมน้อย จะมีแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมอาชญากรรม

ริชาร์ด อี จอห์นสัน และวิลเลียม อี ทอมสัน (Johnson & Thompson, 1979, pp. 2-3) กล่าวว่าเด็กวัยรุ่นจะพัฒนาระดับของข้อผูกมัด (commitment) ที่ทำให้เกิดการยอมรับและปฏิบัติตามบรรทัดฐาน (conformity) ตรงข้ามหากพันธะผูกพันกับสังคมนั้นอ่อนลงหรือเสื่อมสลาย คนเราก็จะแสดงพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปสู่การกระทำผิด ซึ่งทราวิส เฮอร์ชชี (Travis Hirschi) กล่าวว่าพฤติกรรมการกระทำผิดของวัยรุ่นจะมากหรือน้อยขึ้นกับการถูกควบคุมจากพันธะทางสังคมกับบิดามารดาหรือผู้ปกครอง ความประสบความสำเร็จในโรงเรียน การเข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมในโรงเรียน ความคาดหวังทางการศึกษาและอาชีพ ความเชื่อในบรรทัดฐานทางสังคมและจริยธรรมของสังคม

ซึ่งทราวิส เฮอร์ชชี (Hirschi, 1969, pp. 16-22) กล่าวว่าพันธะทางสังคม (social bonds) ดังกล่าวมีองค์ประกอบดังนี้ คือ

1. ความผูกพัน (attachment) คือ การที่บุคคลมีความรู้สึกไวต่อความคิดเห็นของบุคคลอื่น และใส่ใจต่อความรู้สึกของบุคคลหรือสถาบันทางสังคมที่มีความสำคัญต่อตนเอง มีลักษณะเป็นความผูกพันทางจิตใจต่อความรู้สึกที่รับผิดชอบชั่วดี คำนึงถึงผลประโยชน์ของบุคคลอื่น หรือของสังคมส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัว ซึมซับหรือรับเอาบรรทัดฐานทั้งค่านิยม เจตคติ โดยเฉพาะรับแบบเอาบรรทัดฐานของสังคมเข้าไปในตัวบุคคล ดังนั้นเมื่อบุคคลมีความรู้สึกผูกพันดังกล่าวกับบิดามารดา เพื่อน ครู อาจารย์ หรือสถาบันต่างๆ เช่น สถานศึกษา สถานที่ทำงาน ก็ยากที่จะมีกระทำผิดได้ ความรู้สึกผูกพันดังกล่าวเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญมากที่สุดในการประกอบพันธะทางสังคม ประกอบไปด้วยมิติทางจริยธรรมที่ยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำผิด ไม่ว่าจะรู้สึกว่าได้รับประโยชน์จากการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคมหรือไม่ ทั้งนี้พบว่าแหล่งของความรู้สึกผูกพันที่มีอิทธิพลต่อการควบคุมหรือยับยั้งการกระทำผิดของวัยรุ่น มี 3 แหล่ง คือ บิดามารดา โรงเรียน และเพื่อนซึ่งความผูกพันต่อบุคคลหรือแหล่งดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชิงลบกับการกระทำผิด กล่าวคือ บุคคลที่มีความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดามากจะมี

โอกาสเข้าสู่สถานการณ์ของการกระทำความคิดน้อย เนื่องจากบุคคลจะมีความผูกพันและยึดถือหรือคำนึงถึงความรู้สึกของบิดามารดาของเขามากขึ้น และโอกาสที่เขาจะกระทำความคิดที่น้อยลงหากบุคคลได้ใช้เวลาส่วนมากอยู่กับบิดามารดา ซึ่งการใช้เวลาของเด็กวัยรุ่นเช่นนี้ อาจเรียกได้ว่าเป็นองค์ประกอบย่อยอันหนึ่งในการป้องกันการกระทำความคิด นอกจากนี้ พบว่าบุคคลที่มีความรู้สึกผูกพันกับบิดามารดาเท่าไร ก็จะยิ่งผูกพันกับความคาดหวังของบิดามารดามากขึ้นเท่านั้น และก็จะยิ่งผูกพันกับการปฏิบัติตามบรรทัดฐานของระบบสังคมต่อไป สิ่งแวดล้อมในครอบครัวจะเป็นจุดเริ่มต้นของความรู้สึกผูกพัน เนื่องจากบิดามารดาเป็นต้นแบบ และมีบทบาทในการอบรมขัดเกลาสั่งสอนเด็กถึงพฤติกรรมที่จะถูกยอมรับหรือไม่ยอมรับในสังคม โดยเด็กจะแสดงออกทางความรักและความเคารพต่อบิดามารดา หรือการเป็นมิตรกับบุคคลอื่นๆ การทำงานหนักเพื่อพัฒนาทักษะภูมิปัญญา นำไปสู่ความรู้สึกผูกพันต่อโรงเรียน ความรัก ชอบ ภูมิใจในโรงเรียน เด็กนักเรียนชายที่ไม่ค่อยสนใจว่าครูจะคิดอย่างไรเกี่ยวกับเขานั้น จะมีโอกาสกระทำความคิดได้มากกว่าเด็กนักเรียนชายที่สนใจต่อความรู้สึกของครู หรือไม่อยากทำให้ครูของเขาเสียใจ ถ้าเขาได้กระทำความคิดลงไป

2. การมีข้อผูกมัด (commitment) ทฤษฎีพันธะทางสังคมให้ความสัมพันธ์กับการมีจุดมุ่งหมายในชีวิตและเป้าหมายในอนาคตหรือการมีพันธะทางสัญญาต่อเป้าหมายที่ดี ซึ่งเป็นเรื่องของการที่บุคคลคำนึงถึงต้นทุนและผลประโยชน์จากการที่ทุ่มเทเวลา พลังงาน กำลังกาย กำลังใจ ความรู้ ความสามารถของตนเองไปใช้ประกอบกิจกรรมใดๆ พร้อมกับการคำนึงถึงเป้าหมายที่จะได้รับก็คือ รายได้ ชื่อเสียง หรือเกียรติยศ หรือผลประโยชน์อื่นๆ ที่คาดว่าจะได้จากการกระทำที่ตนเองได้กระทำลงไป การที่บุคคลใช้เวลาและพลังงานของตนไปในการกระทำที่เป็นที่ยอมรับ เช่น ในทางการศึกษา การทำงาน การพัฒนาทักษะทางอาชีพ การมีความทะเยอทะยานในอาชีพการงาน การสร้างธุรกิจการค้า หรือการสร้างชื่อเสียง จึงเกี่ยวข้องกับการมีเป้าหมายที่ดีและเป็นที่ยอมรับของทางสังคม โดยเฉพาะความทะเยอทะยานในอาชีพ หรือการศึกษากล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การที่บุคคลได้ทุ่มเทความตั้งใจในการสร้างตนเองให้เจริญรุ่งเรืองแล้ว ความคิดที่จะกระทำความคิดไปจากบรรทัดฐานของสังคมก็จะลดน้อยลง เนื่องจากผลของการกระทำความคิดอาจจะทำให้บุคคลนั้นไปไม่ถึงจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ในชีวิต ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่มีพฤติกรรมละเมิดบรรทัดฐานของสังคม เช่น นักเที่ยว นักดื่มสุรา หรือสิ่งเสพติดจะมีความมุ่งมั่นต่อเป้าหมายในชีวิต การคำนึงถึงความคุ้มค่าของต้นทุนที่ลงทุน ลงแรงไปกับการคำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามบรรทัดฐาน หรือกฎเกณฑ์ของสังคม รวมทั้งการเกิดขึ้นจากการปฏิบัติตนเบี่ยงเบนไปจากบรรทัดฐานหรือกฎเกณฑ์ของสังคมด้วย เนื่องจากบุคคลจะคำนึงถึงความคุ้มค่าระหว่างผลประโยชน์และต้นทุนของการกระทำนั้นย่อมหมายความว่าถ้าบุคคลพิจารณาแล้วว่าจะได้รับประโยชน์จากระเบียบกฎเกณฑ์

ของสังคม จะทำให้ได้รับผลประโยชน์หรือกำไรน้อยกว่าสิ่งต่างๆ ที่บุคคลที่ต้องลงทุนไป บุคคลจะไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม และจะล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมเพื่อให้ได้สิ่งที่ตนเองต้องการ นั่นคือ การตัดสินใจที่จะกระทำความผิดนั้นก็เป็นการไตร่ตรองอย่างสมเหตุสมผลแล้วเช่นกัน โดยทราวิส เฮอร์ช (Travis Hirschi) ได้ยกตัวอย่างบุคคลที่ผูกมัดตน (commitment) จะสังเกตเห็นบุคคลนั้นจะพิจารณาแล้วเห็นว่าต้นทุนหรือความเสี่ยงกับการติดคุกนั้นมีค่าสูงกว่าเงิน 10 ดอลลาร์ที่ตนเองจะจ้เอาไปไม่คุ้มกัน ซึ่งก็หมายความว่า เขาจะไม่จ้เอาเงินเพราะไม่คุ้มกับที่จะต้องเสี่ยงติดคุก มิใช่เรื่องเฉพาะเวลาปัจจุบันเท่านั้น ยังมีเรื่องของเวลาในอนาคตเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย คือ หากบุคคลคิดถึงประโยชน์ที่จะได้รับในอนาคตที่คุ้มค่าแล้ว บุคคลก็ยอมปฏิบัติตามกฎระเบียบกฎเกณฑ์ของสังคมขณะนี้อีกด้วย ตัวอย่างเช่น นักเรียนที่มีความทะเยอทะยานหรือความมุ่งหวังที่จะประสบความสำเร็จในอาชีพการงานและมีความมีชื่อเสียงในอนาคต นักเรียนก็ยอมปฏิบัติตามกฎระเบียบของสถานศึกษาและความขยันหมั่นเพียร เพื่อให้บรรลุถึงสิ่งที่ตนเองปรารถนาในอนาคต กล่าวคือ เมื่อเด็กและเยาวชนมีความคาดหวังที่จะประสบความสำเร็จหรือความก้าวหน้าทางการศึกษา หรืออาชีพยอมมองเห็นประโยชน์จะได้รับการปฏิบัติตนตามบรรทัดฐานสูงกว่าเด็กและเยาวชนที่ไม่มีความคาดหวังหรือมีน้อยดังกล่าว หรืออีกนัยหนึ่งว่า บุคคลที่ไม่กระทำความผิดนั้น เป็นผู้ปฏิบัติตามบรรทัดฐานของกลุ่มสังคม เพราะมองเห็นประโยชน์ที่จะได้รับการปฏิบัติตามบรรทัดฐาน เพราะพวกเขามีความคาดหวังที่จะประสบความสำเร็จทางการศึกษาและอาชีพการงานในอนาคตหรือจากเป้าหมายอื่นในสังคม

3. การเข้าเกี่ยวข้องกับกิจกรรมที่สังคมยอมรับ (involvement) หมายถึง การทุ่มเทเวลาทั้งหมดให้กับกิจกรรมที่ได้อย่างใดอย่างหนึ่ง หากบุคคลใดที่ทุ่มเทกับการทำในสิ่งที่ดีหรือกระทำต่างๆ อันเป็นไปตามระเบียบบรรทัดฐานของสังคมแล้ว เขาก็ไม่มีเวลาหรือโอกาสที่จะไปกระทำความผิดได้เลย เนื่องจากเวลาเป็นสิ่งมีจำกัด คนเราไม่สามารถจะกระทำอะไรพร้อมกันในหลายลักษณะ ฉะนั้นจึงเห็นว่าการที่บุคคลทุ่มเทเกี่ยวข้องกับกิจกรรมหรือการกระทำตามแบบแผนที่สังคมยอมรับ ย่อมช่วยลดโอกาสหรือยับยั้งไม่ให้บุคคลกระทำความผิดได้อย่างหนึ่ง ซึ่งจะนำไปสู่สถานภาพ และความสำเร็จตามค่านิยมของสังคม

4. ความเชื่อมั่นในกฎเกณฑ์ของสังคม (beliefs) คือมีความเชื่อถือในกฎเกณฑ์ทางสังคม การมีเจตคติที่ดีต่อกฎเกณฑ์ของสังคม อันเป็นเรื่องของการยอมรับค่านิยม หรือความเชื่อมั่นในเรื่องของศีลธรรมที่ไว้ร่วมกัน ในสังคมถือว่าบุคคลมีความแตกต่างกันในเรื่องของระดับหรือขนาดของความเชื่อ ที่มีต่อความถูกต้องทางจริยธรรมหรือกฎเกณฑ์หรือบรรทัดฐานของสังคม ยิ่งบุคคลมีความเชื่อถือในค่านิยมและบรรทัดฐานของสังคมน้อยลงเท่าไร ก็ยังมีแนวโน้มที่จะละเมิดกฎเกณฑ์ของสังคมหรือการมีการกระทำความผิดมากขึ้น

ทฤษฎีการตีกรอบ (containment theory)

ทฤษฎีการควบคุมสังคมอีกแนวหนึ่งก็คือ ทฤษฎีการตีกรอบ (containment theory) ของ วอลเตอร์ ซี.เรคเลส (Walter C. Reckless) (พรชัย ชันดี, รัชชัย ปิระนิละบุตร และอศวิน วัฒนพิบูลย์, 2543, หน้า 119 อ้างอิงจาก Reckless, 1961, unpagged) ซึ่งเชื่อว่าบุคคลได้ถูกอิทธิพลของแรงผลักดันหลายประการให้กระทำความผิดกฎหมาย แต่ขณะเดียวกันก็มีแรงที่คอยต่อต้านหรือขัดขวางไม่ให้บุคคลกระทำความผิด สมมติฐานของทฤษฎีนี้คือ แรงผลักดันทั้งภายนอกและภายใน ตลอดจนแรงดึงภายนอกและภายในจะกระตุ้นหรือจูงใจให้บุคคลมีพฤติกรรมอาชญากรรม หากแรงต่อต้านทั้งภายนอกและภายในไม่สามารถต้านทานต่อแรงกระตุ้นดังกล่าวได้ ก็จะเป็นแรงผลักดันให้กระทำความผิดกฎหมาย วอลเตอร์ ซี.เรคเลส (Walter C. Reckless) แบ่งแรงผลักดันและแรงขัดขวางดังนี้

1. แรงผลักดันให้กระทำความผิดกฎหมาย

1.1 แรงกดดันทางสังคม (social pressures) ได้แก่ สภาพความเป็นอยู่ ความขัดแย้งภายในครอบครัว สถานภาพทางสังคมในระดับต่ำ การขาดโอกาสในการประกอบอาชีพสุจริต

1.2 แรงดึงดูดให้กระทำความผิดทางสังคม (social plus) เป็นสิ่งกระตุ้นให้บุคคลไม่ยอมรับค่านิยมและบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต เช่นการมีเพื่อนที่ไม่ดี การมีวัฒนธรรมรองในการกระทำความผิดกฎหมาย แบบอย่างหรือตัวอย่างไม่ดีจากสื่อมวลชน

1.3 แรงผลักดันให้กระทำความผิดทางชีวภาพหรือจิตใจ (biological or psychological pushes) ซึ่งมีอยู่ภายในร่างกายของบุคคล เช่นความอ่อนเพลีย ความไม่พอใจ ความตึงเครียดภายในจิตใจ ความก้าวร้าว ความเป็นปรีภัย เป็นต้น

2. แรงขัดขวางไม่ให้กระทำความผิดกฎหมาย

2.1 ตัวกีดกันภายนอก (external containment) ได้แก่การมีประสิทธิภาพของสถาบันครอบครัวและกลุ่มเพื่อน จริยธรรม ระเบียบข้อบังคับของสถาบันในสังคม บรรทัดฐานที่สมเหตุสมควรร ความคาดหวัง ความสามัคคี เป็นต้น

2.2 ตัวกีดกันภายใน (inner containment) เป็นผลที่ได้รับมาจากการสร้างนิสัยภายในบุคคล ประกอบด้วยการควบคุมตนเอง การมีอัตราที่เข้มแข็ง การอดทนอดกลั้นต่อความผิดหวัง ความรู้สึกรับผิดชอบ ความมุ่งมั่น ความสามารถในการหาสิ่งอื่นมาทดแทนต่อความต้องการ

นอกจากนี้ วอลเตอร์ ซี.เรคเลส (Walter C. Reckless) (ชาญศักดิ์ จริยวิทยานนท์, 2536, หน้า 16) ลงความเห็นว่า การคบเพื่อนเลวเป็นแรงผลักดันที่สำคัญที่สุดในการก่อให้เกิดปัญหาการกระทำความผิด และเด็กเกรส่วนใหญ่มักมีเพื่อนเป็นเด็กเกรด้วยกัน ซึ่งพอสรุปได้ว่า เด็กที่กระทำความผิดมักมีเพื่อนเกรมากกว่าเด็กที่ไม่เคยกระทำความผิด นอกจากนี้ยังมีหลักฐานชี้ให้เห็นในแนว

เดียวกัน เด็กนักเรียนที่มีเพื่อนที่นิยมชมชอบของครูมักเป็นเด็กดี ส่วนเด็กที่มีเพื่อนที่ครูไม่ชอบมักเป็นเด็กเกเร

ทฤษฎีตราบาป (labeling theory)

นวลจันทร์ ทศนชัยกุล (ม.ป.ป., หน้า 114) กล่าวว่าอาจมีชื่อเรียกต่างๆ กันว่า ทฤษฎีตราบาป ทฤษฎีชานานาม ทฤษฎีรอยมลทิน หรือทฤษฎีตราตรา ซึ่งเป็นทฤษฎีหรือแนวคิดทางสังคมวิทยาที่มองการกระทำความคิด โดยไม่สนใจต่อความสำคัญในทางวัตถุวิสัยของเหตุการณ์ที่เป็นข้อเท็จจริงแห่งคดี ไม่มองปรากฏการณ์ไปตามเนื้อหา แต่กลับไปให้ความสำคัญกับภาวะความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่ประสบ ดังนั้นจึงไม่ถือว่าการกระทำที่เกิดขึ้น แม้จะเป็นการละเมิดกฎหมายหรือบรรทัดฐานจะเป็นความคิดไปโดยอัตโนมัติ และแจ๊ค อี. บายนัม และวิลเลียม ทอมสัน (Bynum & Thomson, 1992, p. 197) เห็นว่าการกระทำนั้นจะผิดหรือไม่ผิดให้ความสำคัญไปที่ผู้บังคับใช้กฎหมายและสังคมว่าด้วยรับรู้ วินิจฉัย และมีปฏิกริยาโต้ตอบต่อพฤติกรรมอย่างไร

ซิลเวอร์ (Silver) (สาวิตรี ไพฑูรย์, 2536, หน้า 12) กล่าวว่า ทฤษฎีตราบาป (labeling theory) มีสาระสำคัญ คือ การกระทำความคิดเกิดขึ้นเพราะสังคมเป็นผู้ประทับตรา การประทับตรานั้นจะเกิดขึ้นเมื่อมีการกระทำความคิดครั้งแรก และผู้กระทำความคิดได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และสถาบันทางสังคมก็จะเป็นผู้กำหนดว่าเขามีพฤติกรรมเป็นอาชญากรรม เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้กระทำความคิดก็รับการประทับตราและเริ่มกำหนดทิศทางแห่งความประพฤติของตนในอนาคตให้สอดคล้องกับการรับรู้ของสังคม โดยนัยนี้อาชญากรรมหรือการกระทำความคิดจึงเกิดขึ้นเพราะปฏิกริยาระหว่างบุคคลกับสังคม และมีความสัมพันธ์กับการกระทำความคิดซ้ำ เพราะเมื่อบุคคลถูกจับแล้ว กระบวนการยุติธรรมจะเป็นผู้ตัดสินว่ามีความจริงหรือไม่ หากผิดจริงก็จะได้รับการลงโทษตามกฎหมาย นั่นคือ บุคคลได้ถูกตราบาปไว้แล้ว ดังนั้นเด็กเยาวชนที่ออกจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน แล้วมักจะไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม สังคมจะไม่เชื่อถือและไม่ไว้ใจใจ ทำให้เด็กและเยาวชนหวนกลับไปมีพฤติกรรมเช่นเดิมอีก ซึ่ง เอ็ดวิน เลเมอร์ท (Edwin Lemert) ได้แสดง ดังภาพประกอบ 2 วงจรกระบวนการตราบาป ดังนี้ (อุษา คงสาย, 2538, หน้า 26) ใช้สอย นอกจากนี้ปัจจัยกายภาพยังหมายถึง บ้านที่เปิดประตูทิ้งไว้ ร้านขายของที่ไม่มียามรักษาการณ์ รถยนต์ไม่ได้ใส่กุญแจ สิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุต่างๆ จะเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลทำผิดได้ง่าย

ปัจจัยทางสังคม (social factors) ปัจจัยด้านนี้เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพสังคมทั้งหมด เช่น ความยากจน การว่างงาน ภาวะเศรษฐกิจที่ไม่มีการกระจาย การบริการทางสังคมที่ไม่เพียงพอ การศึกษาที่ยังไม่พัฒนา การปกครองที่ถูกรวบงำ และความเหลื่อมล้ำทางสังคม

ปัจจัยทางจิตใจ (mental factors) เป็นภาวะหรือสภาพที่บุคคลมีปัญหาทางจิตใจ เช่นเป็นโรจิต โรคประสาท หรือมีความผิดปกติทางบุคลิกภาพ ขาดความรู้สึกลับยังั้งใจ

จากแนวคิดทฤษฎีต่างๆ ข้างต้นมีนักวิชาการศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจมากมายหลายสาขาวิชาชีพ ตามแต่กรอบแนวคิดหรือความเชื่อพื้นฐานของตน ดังนั้นการที่ผู้ศึกษาจะเสนอแนวคิดหรือทฤษฎีทางการทำความเข้าใจเพียงหนึ่งหรือสองทฤษฎี หรือเสนอตัวแปรเพียงไม่กี่ตัว อาจไม่อธิบายสาเหตุของการทำความเข้าใจได้อย่างครอบคลุม หรือเกิดผลอย่างเป็นที่น่าพอใจ ดังนั้นการที่จะสามารถหาสาเหตุที่จะอธิบายการทำความเข้าใจของเด็กได้อย่างครอบคลุมนั้น จึงควรผสมผสานในแนวคิดในสาขาวิชาต่างๆ เข้าด้วยกัน โดยในประเทศไทยนั้น ปัญหาการทำความเข้าใจกฎหมายของเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาสำคัญทางสังคม ที่มีผลกระทบต่อชาติโดยรวม ทั้งทางตรงและทางอ้อม แม้ปัจจุบันการศึกษาวิชาญค้นคว้าสาเหตุของการทำความเข้าใจของเยาวชนมีมากขึ้นกว่าเดิมมาก โดยตัวแปรที่ศึกษามักจะเกี่ยวกับปัจจัยทางสังคมและจิตวิทยาอันเป็นสาขาที่สำคัญในการศึกษาค้นคว้าทำความเข้าใจของเยาวชน แต่ยังไม่มีความคิดใดที่เป็นแบบเฉพาะสำหรับอธิบายปัญหานี้โดยตรง ส่วนการศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยทางชีววิทยา และปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางด้านโรงเรียนเท่าที่พบทวนวรรณกรรมได้นั้น ยังไม่ปรากฏในการศึกษาวิชาญประเทศไทย

แนวคิดในการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด (classification of juvenile offender)

แนวความคิดเรื่องการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามแนวสากล มิใช่แนวความคิดใหม่ที่เพิ่งเกิดขึ้นแต่ได้มีการพัฒนามาเป็นระยะเวลาหลายศตวรรษมาแล้ว และเพิ่งมาปรากฏเด่นชัดขึ้นในช่วง 100 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวความคิดนี้ได้รับความสนใจและยอมรับ จากนั้นก็ได้มีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงระบบการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด และผู้ต้องขังจนเจริญก้าวหน้า ปัจจุบันหลายประเทศได้มีการพัฒนาระบบและเครื่องมือในการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดและผู้ต้องขังด้วยเทคโนโลยีทันสมัย เช่น การจำแนกประเภทด้วยคอมพิวเตอร์ ทำให้การจำแนกประเภทสะดวก รวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้องค์การสหประชาชาติได้กำหนดให้มีการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนไว้ในกฎของสหประชาชาติ ว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชนที่ถูกลิดรอนเสรีภาพ ข้อ 27 ข้อ 28 และข้อ 29 สุดจิต เจนนพกาญจน์ กล่าวว่า สามารถแยกยุคของการจำแนกประเภทได้ดังนี้

ยุคของการจำแนกประเภทยุคก่อนแนวคิดจำแนกประเภท (the pre classification era) หรือระยะก่อนศตวรรษที่ 19 เป็นยุคปรัชญาสมัยก่อนที่มุ่งปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดในลักษณะเป็นการ

ลงโทษเพื่อให้หลายจำ ผู้ต้องขังและเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ถูกมองว่ามีจิตใจชั่วร้าย สมควรได้รับการลงโทษ โดยถือว่าการลงโทษควรให้สาสมกับความหนักเบาของอาชญากรรมหรือการกระทำผิดที่ประกอบขึ้น รัฐมีหน้าที่รับผิดชอบที่ต้องนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษให้เช็ดหลาย เช่น พวกขโมยถูกตัดมือ ผู้กล่าวเท็จจะถูกเหล็กกร้อนแทงลิ้น และพวกฆาตกรจะถูกประหารชีวิต นอกจากนี้ปรัชญาในยุคดังกล่าวยังเน้นด้วยว่า การลงโทษเป็นการไถ่บาปของผู้กระทำผิด ซึ่งเป็นไปตามกฎหมายของพระคัมภีร์เก่า (the old testament) หมายถึง ผู้กระทำผิดมีบาป จำเป็นต้องลงโทษเพื่อชำระจิตใจให้บริสุทธิ์ ในปลายยุคนี้ผู้ต้องขังและเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ถูกมองว่าได้ถูกสิ่งชั่วร้ายชักจูงใจให้กระทำผิด เรือนจำและสถานกักกันเด็กและเยาวชนบางแห่ง จึงเริ่มใช้วิธีฝึกฝนทางศีลธรรม สำหรับผู้ต้องขังและเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เช่น ให้ศึกษาพระคัมภีร์ ฝึกสมาธิ และการด้อมเกลตาทางจิตใจ อันเป็นการเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุค ต่อมาอิทธิพลของแนวคิดสำนักอาชญาวิทยาที่ดั้งเดิม (neo - classical) สำนักนี้รับเอาแนวคิดพื้นฐานมาจากสำนักอาชญาวิทยาที่ดั้งเดิม แต่จะแตกต่างกันในเรื่องของการมีมุมมองที่สำคัญเกี่ยวกับสภาวะของบุคคลในการตัดสินใจ ในการประกอบอาชญากรรม เนื่องจากบุคคลบางประเภทไม่สามารถใช้เหตุผลในการตัดสินใจเลือกหนทางในความประพฤติตนได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากจิตใจหรือกายภาพ เช่น เป็นโรคจิต ปัญญาอ่อน หรือเป็นเด็กหรือเยาวชน ดังนั้นองค์กรในกระบวนการยุติธรรมจึงต้องคำนึงถึงข้อยกเว้นของบุคคลเหล่านี้ด้วย โดยแนวความคิดของสำนักนี้มีสาระสำคัญ คือ

- ให้มีการนำพฤติกรรมแห่งคดีมาใช้ประกอบการพิจารณาคดี ซึ่งจะทำการกระบวนการยุติธรรมให้ความสนใจต่อสภาพการณ์ที่เกี่ยวกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและทางสังคมที่ผู้กระทำผิดประสบอยู่
- ให้องค์กรกระบวนการยุติธรรมตระหนักถึงความสำคัญในการพิจารณาถึงประวัติหรือภูมิหลังของผู้กระทำผิด
- ให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมยอมรับฟังคำให้การของผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้ชำนาญการในบางสาขาวิชา เช่น แพทย์ศาสตร์ นิติเวชวิทยา จิตเวชวิทยา เพื่อประกอบการพิจารณาคดี
- ให้องค์กรในกระบวนการยุติธรรมคำนึงถึงลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละบุคคล ซึ่งอาจแตกต่างกัน ทำให้ไม่สามารถกำหนดเจตจำนงเสรีได้เท่าเทียมกับผู้อื่น จำเป็นต้องมีข้อยกเว้นให้บุคคลเหล่านั้นบ้าง เช่น การผ่อนปรนในการลงโทษ

อิทธิพลของแนวคิดสำนักอาชญาวิทยาที่ดั้งเดิม ยังปรากฏให้เห็นเด่นชัดในการบริหารงานยุติธรรมของนานาประเทศ ตัวอย่างที่เห็นเด่นชัด ก็คือ การแยกการดำเนินคดีอาญาระหว่างผู้ใหญ่และเด็กกับเยาวชนและการอนุญาตให้นำเอาเรื่องวิกลจริตมาเป็นข้อต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรม

หรือการบำบัด รักษา ฟันฟูผู้ที่ถูกตัดสินว่าการกระทำผิด ซึ่งเป็นการเริ่มต้นของการจำแนกประเภท โดยเฉพาะการแยกเด็กออกจากผู้ใหญ่ และเป็นแนวทางในการจำแนกประเภทในเวลาต่อมา

ยุคสมัยปรัชญาการจำแนกประเภท (philosophy of the classification era) หรือในราวศตวรรษ 19 ซึ่งเป็นยุคแห่งวิทยาศาสตร์ (age of science) ปัจจัยที่ทำให้สมัยนี้แตกต่างจากสมัยอื่นๆ คือ การที่วิทยาศาสตร์ก้าวหน้าขึ้นมามีบทบาทอย่างโดดเด่น วิทยาศาสตร์ในที่นี่หมายถึง องค์ความรู้วิธีการแสวงหาความรู้ ทศนคติ จิตใจ และอภิปรัชญา หรือโลกทัศน์แบบใหม่ ซึ่งกลายเป็นพลังที่กำหนดทิศทางของจริยธรรมทางตะวันตก ที่ก้าวเข้ามาแทนที่เทววิทยาและงานวรรณกรรมโบราณที่ตกทอดมาวิทยาศาสตร์ ได้เข้ามามีบทบาทในการกำหนด “ความรู้” ในโรงเรียนด้วยเหตุนี้ สิ่งที่ครอบงำความคิดของมนุษย์ในยุคทันสมัย คือ วิทยาศาสตร์ การศึกษาทางสังคม ก็ได้รับอิทธิพลจากวิทยาศาสตร์เช่นเดียวกัน โดยทำการศึกษาด้วยแนวคิดและวิธีทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษา สังคมศาสตร์

ส่วนการแสวงหาความรู้ความเจริญของมนุษย์ที่เกี่ยวกับอาชญากรรมในแนวคิดในยุคทันสมัย มนุษย์พยายามที่จะศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในการประกอบอาชญากรรมในแนวทางของวิทยาศาสตร์ (scientifically) โดยมุ่งความสนใจไปที่สภาวะทางธรรมชาติของมนุษย์ที่ก่อให้เกิดอาชญากรรม (nature of crime) คือ พยายามศึกษาว่า ในสภาวะธรรมชาติของมนุษย์ก่อให้เกิดมนุษย์แสดงพฤติกรรมที่เป็นอาชญากรรมได้อย่างไร จากความเชื่อมั่นในหลักวิทยาศาสตร์ก่อให้เกิดแนวคิดใหม่ขึ้น ในการที่จะศึกษาอาชญากรรมโดยใช้หลักเหตุจำเป็นมาซึ่งผล (determinism) โดยมีความเชื่อว่าทุกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจะมีสาเหตุของการเกิด ดังนั้น อาชญากรรมซึ่งเป็นปรากฏการณ์อย่างหนึ่งทางสังคมก็ต้องมีสาเหตุ ฉะนั้น เมื่อทราบถึงสาเหตุอาชญากรรมแล้ว การแก้ไขย่อมสามารถดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีสำนักแนวคิดที่สำคัญคือ สำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (positive school)

แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาปฏิฐานนิยม (positive school)

ได้เน้นไปในทางด้านการแก้ไขผู้กระทำผิด ซึ่งต้องอาศัยหลักการทางวิทยาศาสตร์ โดยเชื่อว่าสาเหตุนำมาซึ่งผล มิใช่แก้ไขอาชญากรรมโดยโทษผู้กระทำผิดอยู่ร่ำไป นักปราชญ์ของปรัชญาวิทยาศาสตร์ที่สำคัญ ได้แก่ ซีซาร์ ลอมโบโซ (Cesare Lombroso) ราฟฟาเอล การ์ฟาโล (Raffaele Garofalo) และเอ็นริโกเฟอริ (Enrico Ferri)

ซีซาร์ ลอมโบโซ (Cesare Lombroso) ได้เสนอแนวความคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ในการประกอบอาชญากรรมในเชิงวิทยาศาสตร์ โดยได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีวิวัฒนาการของชาลส์ ดาวิน (Chales Dawin) โดยได้เสนอหลักการประกอบอาชญากรรมของมนุษย์ไว้ว่าสาเหตุที่

มนุษย์ประกอบอาชญากรรมนั้น เนื่องจากมนุษย์มีสันดานของการประกอบอาชญากรรมมาตั้งแต่กำเนิด หรือเกิดมาเพื่อประกอบอาชญากรรม (born criminal) นอกจากนั้น บุคคลประเภทนี้ยังมีร่างกายผิดปกติ ซึ่งลอมโบโซได้เสนอแนวความคิดการแบ่งอาชญากรไว้ดังนี้ คือ อาชญากรโดยกำเนิด อาชญากรวิกลจริต อาชญากรที่กระทำผิดเพราะความกดดันทางอารมณ์ อาชญากรที่กระทำเป็นครั้งคราว ซึ่งแบ่งย่อยออกไปอีกเป็น

- คนปกติก็เป็นคนดีแต่ทำผิดเพื่อป้องกันเกียรติยศหรือถูกเหตุการณ์บังคับ
- กระทำผิดติดจนเป็นนิสัย โดยถูกอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมที่เลว
- กิ่งคนดีและกิ่งอาชญากร โดยกำเนิด คือส่วนมีเลวที่ได้จากพันธุกรรม

อย่างไรก็ตามแนวความคิดของลอมโบโซได้ช่วยกระตุ้นให้มีการศึกษาอาชญากรรมของมนุษย์ในเชิงวิทยาศาสตร์ของนักคิดรุ่นหลังๆ และมีผลทำให้การศึกษาพฤติกรรมที่นำมาสู่การประกอบอาชญากรรมของมนุษย์ โดยอาศัยปัจจัยทางด้านสังคมหลายๆ ปัจจัยเข้ามาประกอบการศึกษาในเรื่องนี้มากขึ้น

ราฟาเอล กาโรฟาโล (Raffaele Garofalo) จะเน้นการศึกษาอาชญากร โดยเห็นว่าลักษณะของอาชญากรส่วนที่ผิดปกตินั้น จะเป็นทางด้านจิตใจมากกว่าทางด้านร่างกาย และยอมรับสภาพแวดล้อมของสังคมก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดอาชญากรรมได้ และตัวอาชญากรที่แท้จริงนั้น มีสัญชาตญาณที่เป็นเด็กทารก กาโรฟาโล ได้จำแนกผู้กระทำผิดไว้ดังนี้คือ ลักษณะที่เป็นอาชญากรหรือฆาตกร (murderers) อาชญากรที่ชอบความรุนแรง (violent criminals) ได้แก่ผู้กระทำผิดเกี่ยวกับฆาตกรรม ผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการทำร้ายร่างกายในขั้นรุนแรง หรือกระทำความผิดทางด้านศีลธรรมจริยธรรม ผู้กระทำผิดที่อยู่ในวัยเด็ก ผู้กระทำผิดที่ขาดการอบรมทางศีลธรรม อาชญากรที่ขาดสติใน ความซื่อสัตย์ (criminal deficient in probity) อาชญากรที่โลภมาก (lascivious criminal)

เอ็นริโกเฟอริ (Enrico Ferri) เน้นการศึกษาปัญหาอาชญากรรม โดยมีความเห็นว่าปัจจัยทางด้านสังคม ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และทางด้านการเมือง มีส่วนเกี่ยวข้องกับอาชญากรรมต่างๆ กับสาเหตุทางชีววิทยา เฟอริ ยังได้จำแนกอาชญากรเป็น 4 ประเภท อาชญากรที่วิกลจริต (the – insane criminals) อาชญากรกำเนิด (born criminal) อาชญากรที่กระทำผิดเป็นครั้งคราว (the – occasional criminal) อาชญากรที่กระทำผิดเพราะความกดดันทางอารมณ์ (the criminal by passion)

ผลจากแนวความคิดดังกล่าวนี้ ได้มีทฤษฎีอาชญาวิทยา แนวนี้ถือกำเนิดขึ้นมาอีกเป็นจำนวนมาก โดยเริ่มมีสมมติฐานที่เชื่อว่าปัจจัยทางชีวภาพเป็นสิ่งสำคัญของพฤติกรรมอาชญากรรม ต่อมาได้เริ่มนำปัจจัยอื่นมาวิเคราะห์ด้วย โดยเฉพาะปัจจัยด้านจิตเวช และสภาพแวดล้อมทางสังคม

ปรัชญาเรื่องเจตจำนงกำหนด จึงมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ที่จะอธิบายสาเหตุของการกระทำผิดของผู้กระทำผิดว่าไม่ได้เกิดจากเจตจำนงอิสระ หรือการเลือกที่

จะกระทำผิดแต่เกิดจากสภาวะภายนอก หรือปัจจัยหลายๆ ด้านบีบบังคับให้กระทำผิด ดังนั้นจึงจำเป็นต้องศึกษาถึง ความผิด ภูมิหลัง อายุ วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ และศาสนาของผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล หรืออาจกล่าวได้ว่าสาเหตุของการกระทำผิดอาจเป็นผลจากพันธุกรรม บุคลิกภาพ หรือสถานการณ์ทางสังคมได้ การวิเคราะห์สาเหตุของการกระทำผิด โดยอาศัยหลักวิทยาศาสตร์ และการบังคับใช้กฎหมายว่า กฎหมายจะต้องคำนึงถึงสาเหตุ และพื้นเพดั้งเดิมของผู้กระทำผิด จะเห็นได้ว่าในต้นศตวรรษที่ 19 ปรัชญาการลงโทษเริ่มเปลี่ยนแปลง เกิดแนวความคิดเรื่องธรรมชาติของมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสังคม ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบาย และวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศสหรัฐอเมริกา ซึ่งในเวลาต่อมาโดยผู้บริหารงานของทัณฑสถานต่างๆ ทั่วประเทศในสหรัฐอเมริกา ได้มาประชุมร่วมกันที่รัฐ โอไฮโอ และได้วางหลักเกณฑ์ 36 ข้อ และแนะนำวิธีการปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กและผู้ใหญ่ ซึ่งมีผลในทางปฏิบัติจนถึงในปัจจุบัน

ต่อมาในปี 1990 องค์การสหประชาชาติได้ออกกฤษฎีสหประชาชาติว่าด้วยการคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งถูกถือรอนเสรีภาพว่าด้วยเรื่องการจัดประเภทเด็กและเยาวชน ซึ่งปรากฏอยู่ในกฎข้อ 27 ข้อ 28 และข้อ 29 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านนโยบายและวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในเวลาต่อมา

ดังนั้น ปรัชญาสมัยใหม่ดังกล่าวดึงดูดว่ามนุษย์มีศักดิ์ศรีแต่กำเนิด มีศักยภาพสูงแต่ไม่ได้นำมาใช้ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องได้รับการแนะนำทางการส่งเสริมให้ใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่ มนุษย์แต่ละคนมีความสามารถเฉพาะตนและแตกต่างกัน ดังนั้น การปฏิบัติต่อผู้กระทำผิดต้องคำนึงถึงศักยภาพของเขา โดยไม่ควรละเมิดต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ โดยถือว่าสังคมต้องมีความรับผิดชอบเบื้องต้นในการคุ้มครองและให้การศึกษาโดยเฉพาะแก่เด็กและเยาวชน แม้แต่ผู้กระทำผิดซึ่งเป็นผู้ใหญ่ก็ยังถือว่าสังคมไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการและการแก้ไขปัญหาในวัยเด็กของเขาได้ สังคมเอาความผิดต่อผู้กระทำผิดได้แต่ไม่ใช้จึงเกลียดชังผู้กระทำผิด การลงโทษจึงควรใช้เพื่อป้องกันสังคม แต่ไม่ใช่การแก้แค้นผู้กระทำผิดสักขัง ควรเป็นการช่วยเหลือให้ผู้กระทำผิดได้มีโอกาสพัฒนาความสามารถของตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ผู้กระทำผิดควรได้รับการแก้ไข หรือปรับปรุงตนเองก่อนได้รับอิสรภาพกลับไปสู่สังคมอีกครั้ง เพื่อจะได้ไม่เป็นอันตรายต่อสังคมอีก

ยุคปรัชญาสมัยใหม่ มีระยะแห่งการพัฒนาการในการจำแนกประเภทผู้กระทำผิด แบ่งออกเป็น 3 ระยะดังนี้

1. การจำแนกเด็กและเยาวชนเพื่อแยกควบคุมตัวหรือฝึกอบรม (classification for segregation) ระยะแรกของปรัชญาใหม่ การจำแนกประเภทจะมีรูปแบบการแยกผู้กระทำผิดอย่างง่าย ๆ ในสมัยนั้น สภาพเรือนจำและสถานกักกัน มีสภาพที่แออัดและขาดสุขลักษณะ ทั้งนี้ผู้ต้องขังทั้งเด็ก

เยาวชน และผู้ใหญ่ ถูกขังรวมกันกับคนพิการและคนวิกลจริต จึงทำให้เกิดการตื่นตัวในเรื่องดังกล่าว ทำให้เกิดความคิดแยกผู้กระทำผิดออกจากกัน เช่น แยกเด็กและเยาวชนออกจากผู้ใหญ่ การแยกผู้หญิงออกจากผู้ชายไปกักขังไว้เป็นการเฉพาะตามลักษณะหรือประเภท และเริ่มมีการฝึกอบรม มีการให้การศึกษแก่ผู้กระทำผิดตั้งแต่นั้นเป็นต้น

2. การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนเพื่อหาสาเหตุแห่งการกระทำผิดและวางแผนแก้ไข (classification for diagnosis and treatment planning) ระยะเริ่มต้นในช่วงก่อนและหลังสงครามโลกครั้งที่ 1 เป็นช่วงที่วิทยาการเจริญก้าวหน้าขึ้นในด้านจิตวิทยา และจิตแพทย์ จึงนำวิทยาการดังกล่าวมาใช้แก้ปัญหาการกระทำผิด โดยให้มีการจัดตั้งคลินิกการจำแนกประเภทของผู้กระทำผิด เช่น มีการทดสอบสภาพจิตของผู้กระทำผิด การบำบัดรักษา และแก้ไขเด็กและเยาวชน ผู้ต้องขังที่เป็นโรคจิตตลอดจนแนะนำเป็นรายบุคคลด้วย

ในปี 1930 ความคิดเรื่องการจำแนกประเภทผู้กระทำผิดได้เผยแพร่ออกไปและได้ขยายไปถึงวิธีการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชน และผู้ต้องขังเพื่อวางแผนเป็นรายบุคคลต่อผู้ต้องขังทั้งหมด โดยได้มีการจำแนกลักษณะผู้ต้องขังโดยดูจากลักษณะพื้นฐานของผู้ถูกกระทำผิดแต่ละคนทางด้านร่างกาย จิตใจ อาชีพ การศึกษา สังคม ศาสนา และมีการจัดสถานที่และการบำบัดรักษาให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิดแต่ละคน เพื่อให้การดำเนินการดังกล่าวประสบผลสำเร็จ จึงมีการจัดตั้งคณะกรรมการขึ้นประกอบด้วย ผู้แทนเจ้าหน้าที่ของทัณฑสถานเป็นประธาน จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา ที่ปรึกษาแนะนำทางการศึกษาและอาชีพ และอนุศาสนาจารย์ คณะกรรมการดังกล่าวนี้มีหน้าที่ค้นหาสมมติฐานของโรค หรือสาเหตุแห่งการกระทำผิด และวางแผนการแก้ไขผู้กระทำผิดแต่ละคน

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แนวความคิดนี้ได้พัฒนามากขึ้น จนมีการจัดตั้งสถานแรกรับพิเศษ เพื่อให้ผู้กระทำผิดที่รับตัวเข้ามาใหม่ได้รับการปฐมนิเทศ แนะนำเกี่ยวกับการปฏิบัติตน โดยมีผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน คอยศึกษาสังเกตและจำแนกประเภท โดยสถานแรกรับดังกล่าวมีอุปกรณ์และบุคคลที่มีประสิทธิภาพและทันสมัย

3. การจำแนกประเภทเพื่อการบำบัดแก้ไข (classification for treatment) ระยะดังกล่าวเริ่มในต้นปี ค.ศ.1950 เน้นด้านวิธีการปฏิบัติเพื่อแก้ไขผู้กระทำผิด โดยนำผู้ทัณฑสถานต่างๆ เกิดแนวความคิดว่า การจำแนกประเภทในขณะนั้นไม่มีวิธีการปฏิบัติ เพื่อบำบัดแก้ไขผู้กระทำผิดจึงทำให้ไม่ก่อให้เกิดประสิทธิผลแต่ประการใดเลย คำว่าวิธีบำบัดแก้ไขนี้ หมายรวมถึง ความจำเป็นในการบำบัดแก้ไขทางด้านร่างกายและจิตใจ ตลอดจนพฤติกรรมทางทัศนคติและสังคมของผู้กระทำผิด

จากวิวัฒนาการของปรัชญาในการจำแนกประเภทผู้กระทำผิด จากการจำแนกประเภทหรือลักษณะผู้กระทำผิดเพื่อการแยกขัง จนถึงปัจจุบันเป็นการจำแนกประเภท เพื่อการวางแผน

ปฏิบัติและการให้การบำบัดรักษาผู้กระทำผิด ทำให้เกิดความพยายามที่จะกำหนดทฤษฎีที่ใช้เป็นหลัก หรือแนวทางปฏิบัติเพื่อการอบรมฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิด ต่อมาได้มีการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยการประยุกต์จากทฤษฎีว่าด้วยระบบการจำแนกประเภทตามหลักทฤษฎีวิธีแบบก้าวหน้า (advanced ethnological classification) ซึ่งทฤษฎีนี้เป็นทฤษฎีที่ว่าด้วย การอบรมฟื้นฟูจิตใจผู้กระทำผิดต้องอาศัยระบบการจำแนกประเภท ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบ 2 ประการคือ

3.1 การจำแนกประเภทของสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน การจำแนกประเภทนี้ขึ้นอยู่กับประเภทของสถานฝึกและอบรมเด็กและเยาวชนที่กำหนดขึ้น เช่น สถานฝึกอบรมและเด็กและเยาวชนด้านการศึกษา ด้านการฝึกวิชาชีพ สถานฝึกและอบรมทางการแพทย์ สถานฝึกและอบรมระยะสั้น – ระยะยาว สถานฝึกและอบรมแบบเปิด – ปิด สถานฝึกและอบรมประเภทคดีที่รุนแรงมาก – น้อย การจำแนกประเภทของสถานฝึกอบรม เพื่อเป็นสถานที่รองรับการควบคุมดูแลเด็กและเยาวชนประเภทต่างๆ เป็นปัจจัยที่ทำให้เด็กและเยาวชนต้องปฏิบัติตามระบบของสถานฝึกและอบรม ตลอดจนกฎระเบียบร่วมกัน ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ของสถานฝึกและอบรม เพื่อจะได้มีโอกาสในการโยกย้าย หรือได้รับการคัดเลือกไปควบคุมดูแลในสถานฝึกและอบรมอื่นๆ

3.2 การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เพื่อการวินิจฉัยเด็กและเยาวชน และการวางแผนปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดที่สอดคล้องกับสาเหตุแห่งการกระทำผิด อาศัยหลักการ 3 ประการ ได้แก่

การจำแนกประเภทตามอายุ (classification by age) เป็นการถือเอาอายุเป็นเกณฑ์ในการกำหนดแนวทางการปฏิบัติ โดยมีสมมุติฐานว่า ผู้กระทำที่เป็นเด็กและเยาวชนย่อมจะมีพฤติกรรมที่ง่ายต่อการแก้ไขนั้น สมควรแยกออกต่างหากจากผู้ใหญ่ เพื่อป้องกันการถ่ายทอดพฤติกรรมและความรู้อาชญากรรมแก่กัน และเพื่อประโยชน์ในการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำผิดให้ เป็นไปตามหลักการที่เหมาะสม

การจำแนกประเภทตามระยะเวลาของคำพิพากษาที่กำหนดให้รับการฝึกอบรม (classification by term of sentence) เด็กและเยาวชนที่มีระยะเวลาการฝึกอบรมเป็นเวลาเท่าไรก็จะถูกจำแนกส่งไปฝึกและอบรมในสถานฝึกและอบรมที่ได้กำหนดไว้ ได้แก่ สถานฝึกและอบรมระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เช่น สถานฝึกและอบรมระยะยาวหรือสั้น 1 ถึง 6 เดือน เพื่อให้การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนและการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู การกลับสู่สังคมเป็นไปตามระบบและแผนของสถานฝึกและอบรมระยะสั้นที่ได้จัดกำหนดไว้

การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนตามประเภทหรือลักษณะของการกระทำผิด (classification by offence) การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนตามลักษณะแห่งการกระทำผิดนั้น เนื่องจากเด็กและเยาวชนมีการกระทำผิดในประเภทของการกระทำผิดที่แตกต่างกัน ลักษณะของ

เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดย่อมแตกต่างกันด้วย เช่น การกระทำผิดในคดีเล็กๆ น้อยๆ และการกระทำผิดในคดีที่มีความรุนแรงมาก เพื่อให้มีการจำแนกประเภทหรือลักษณะเด็กและเยาวชนและวิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน ตลอดจนการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู การเตรียมการกลับสู่สังคมที่แตกต่างกันด้วยเช่นกัน

3.3 การจำแนกประเภทของการกระทำผิดโดยยึดหลักปัจเจกบุคคล (individualistic typologies) ประมาณ 85 ปี ล่วงมาแล้วที่นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลีหลายคน ไม่เห็นด้วยกับการจัดประเภทของอาชญากรรมตามหลักกฎหมาย จึงได้หันมาใช้หลักอย่างอื่นนอกเหนือจากหลักกฎหมายลอมโบโรโซ (Lombroso) การ์โรฟาโร (Garofalo) และเฟอร์รี (Feri) นักอาชญาวิทยาในยุคความคิดทางอาชญาวิทยาแบบวิทยาศาสตร์ (positivist school) ซึ่งได้กล่าวไว้แล้ว 4 นักจิตเวชศาสตร์ก็ได้พยายามที่จะจำแนกประเภทของอาชญากร โดยพิจารณาถึงลักษณะของบุคลิกภาพ และได้แบ่งอาชญากรออกเป็นประเภทๆ ดังต่อไปนี้

- (1) พวกที่ยังไม่บรรลุภาวะของความเป็นผู้ใหญ่
- (2) พวกที่อารมณ์ไม่มั่นคง
- (3) พวกที่มุ่งร้ายต่อผู้อื่น
- (4) พวกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อสังคม
- (5) พวกที่ไม่ยอมปฏิบัติตามธรรมเนียมของสังคม
- (6) พวกก้าวร้าว

นักอาชญาวิทยาอีกท่านหนึ่งที่มีมองปัญหาการจำแนกประเภทอาชญากรรมอย่างรอบด้านก็คือ กิบบอนส์ (Givbons) เขาได้จำแนกประเภทอาชญากรรมโดยยึดปัจจัยสำคัญ 2 ประการ

(1) ด้านองค์ประกอบของการกระทำผิดนั้น กิบบอนส์ พิจารณาในเรื่องของต่อไปนี้ คือ

- ก. สภาพของพฤติกรรมในการกระทำผิด
- ข. การมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นขณะกระทำผิด
- ค. ความคิดของผู้กระทำผิด
- ง. ทัศนคติของผู้กระทำผิดต่อสังคมและตัวองค์กรต่างๆ ในการควบคุมอาชญากรรม
- จ. ขั้นตอนในการดำเนินอาชีพของผู้กระทำผิด

(2) ด้านพื้นฐานของความเป็นมาของผู้กระทำผิดนั้น กิบบอนส์ ได้พิจารณาในเรื่องต่อไปนี้

- ก. ชั้นทางสังคม
- ข. พื้นฐานทางครอบครัว

ค. การคบหาสมาคมกับเพื่อนฝูง

ง. การติดต่อกับองค์กรที่เกี่ยวข้อง เช่น ตำรวจ ศาล ราชทัณฑ์

จากหลักเกณฑ์ที่กล่าวนี้ กิบบอนส์ได้แบ่งผู้กระทำผิดที่เป็นเยาวชนไว้ 9 ประเภท

- (1) แก๊งค์ประทุษร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สิน
- (2) แก๊งค์ที่ชอบก่อกวนทะเลาะวิวาท
- (3) แก๊งค์ที่กระทำผิดตามโอกาส
- (4) เยาวชนที่กระทำผิดตามโอกาส
- (5) เยาวชนที่ขโมยรถ เพื่อความสนุกสนาน
- (6) เยาวชนติดยาเสพติด
- (7) เยาวชนกระทำผิดประเภทก้าวร้าว
- (8) เยาวชนกระทำผิดที่เป็นหญิง
- (9) เยาวชนที่มีปัญหาด้านความประพฤติ

3.4 การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนซ้ำ (re – classification of juvenile) มีจุดมุ่งหมายเพื่อกำหนดแนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด ให้สอดคล้องกับความต้องการปัญหาและความเปลี่ยนแปลงแห่งพฤติกรรมของเด็กและเยาวชนเป็นระยะๆ เพื่อให้การปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน กระทำผิดให้เป็นไปตามภาวะการณ์เปลี่ยนแปลง และความจำเป็นอย่างมีประสิทธิภาพ การจำแนกซ้ำ เพื่อจะได้วางแนวทาง หลักเกณฑ์ในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนให้สอดคล้องและเหมาะสมการจำแนกประเภทซ้ำ ส่วนใหญ่จะดำเนินการภายหลังจากศาลมีคำพิพากษาให้ส่งตัวเด็กและเยาวชนไปรับการฝึกและอบรม

แนวคิดและพัฒนาการของการจำแนกประเภทผู้กระทำผิดในประเทศไทย

สุดจิต เจนนพกาญจน์ กล่าวว่ามีการนำแนวความคิดเรื่องการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนมาใช้ในสถานแรกรับและศูนย์ฝึก และอบรมเด็ก และเยาวชนของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนจังหวัดต่างๆ ได้เริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2538 โดยได้จัดให้มีระบบการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนขึ้นในสถานแรกรับ แต่แนวความคิดและระบบดังกล่าวยังไม่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างจริงจัง เนื่องจากนโยบายในเรื่องนี้ยังไม่ชัดเจน บุคลากรที่เกี่ยวข้องยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจำแนกประเภท อีกทั้งยังไม่มีหลักเกณฑ์ระบบและวิธีการปฏิบัติในการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่เป็นมาตรฐาน จึงทำให้ขาดแนวทางที่จะนำไปปฏิบัติในการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดอย่างถูกต้อง และตรงเป้าหมาย ผลจากการที่ยังไม่มีการนำเอาแนวความคิดและระบบการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมาใช้อย่างจริงจังมาใช้

ในระบบ ทำให้ศาลเยาวชนและครอบครัวไม่สามารถกำหนดมาตรการในการแก้ไขเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนไม่สามารถกำหนดแนวทางในการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด โดยเฉพาะการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ป้องกัน และพัฒนาเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดให้สามารถกับตนเป็นพลเมืองดีและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น อีกทั้งยังส่งผลให้กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนไม่สามารถแก้ไขและลดปัญหาการกระทำผิด และการกระทำผิดซ้ำได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนับวันปัญหาดังกล่าวนี้จะทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น ส่งผลกระทบในทางลบต่อการบริหาร และการจัดการขององค์กรในกระบวนการยุติธรรม สำหรับเด็กและเยาวชนทั้งระบบจากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น กระทรวงยุติธรรมและกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ต่างตระหนักเห็นถึงความสำคัญในเรื่องดังกล่าวนี้ จึงมีนโยบายที่ชัดเจนที่จะนำเอาแนวความคิดและระบบการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดมาใช้อย่างจริงจัง

วัตถุประสงค์ของการจำแนกประเภทของกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้วางระบบการจำแนกประเภท เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดไว้ในมาตรฐานการปฏิบัติงานของสถานพินิจตามมาตรฐานของสหประชาชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ (สุจิต จนนพกาญจน์, 2547, หน้า 2-5)

เพื่อศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับเด็กและเยาวชนกระทำผิดเป็นรายบุคคล ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องราว พฤติกรรม ความต้องการและปัญหาต่างๆ เด็กและเยาวชนประสบอยู่ ตลอดจนพฤติกรรมที่เด็กและเยาวชนแสดงออกมา

เพื่อกำหนดประเภทของเด็กและเยาวชน และแยกออกเป็นกลุ่มๆ ซึ่งจะทำให้สามารถกำหนดสถานที่ควบคุมตัว และสถานที่ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน ที่เหมาะสมกับเด็กและเยาวชนแต่ละคน

เพื่อช่วยในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ป้องกัน และพัฒนาเด็กและเยาวชน ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมเป็นรายบุคคล ตามความแตกต่างของเด็กและเยาวชนของแต่ละคน แต่ละกลุ่มและเพื่อความสะดวกในการกำหนดแผนแก้ไข โดยคำนึงถึงความมั่นคงปลอดภัย การจัดกิจกรรม โดยเฉพาะการศึกษาวิสามัญ วิชาชีพ การบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู กิจกรรมพิเศษ ตลอดจนการดูแลรักษาความปลอดภัย

เพื่อช่วยในการส่งต่อหรือรับตัวเด็กและเยาวชน

เพื่อช่วยในการพิจารณาประเมินผลเด็กและเยาวชน การเลื่อนชั้น ลดชั้น เด็กและเยาวชน

เพื่อช่วยในการจัดเตรียมเด็กและเยาวชน ก่อนได้รับการปลดปล่อย ภายหลังปล่อย การให้การสงเคราะห์ภายหลังปล่อย การติดตามและประเมินผล ภายหลังปล่อย

เพื่ออำนวยความสะดวกในการบริหารงานในสถานแรกรับ ศูนย์แรกรับและศูนย์ฝึกและอบรม สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ตลอดจนกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะการบริหารงานด้านการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟูเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

แนวคิดการพัฒนาตัวบ่งชี้

ในระบบการจำแนกประเภท มีศัพท์ทางวิชาการบางคำที่แตกต่างไปจากการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด แต่จะมีความสัมพันธ์และอำนวยความสะดวกต่อการจำแนกประเภท และมักจะเข้าใจว่าเป็นเรื่องเดียวกันและนำไปใช้อย่างสับสน เช่น คำว่าการแยกออกจากกัน การแบ่งแยก (segregation) เช่น การแยกควบคุมตัวเด็กและเยาวชน หรือการแยกฝึกอบรม เด็กและเยาวชน (segregation for juvenile detention or training) คำว่าการประเมิน การกำหนด (assessment) เช่น การประเมินเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด (assessment for juvenile offender) และคำว่าการจำแนกประเภท (classification) เช่น การจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด (classification for juvenile offender) โดยมีสาระสำคัญดังนี้ (สุดจิต เจนนพกาญจน์, 2547, หน้า 6)

1. การแยกออกจากกัน หรือการแบ่งแยก (segregation) หรือการแยกควบคุมตัวหรือการแยกฝึกอบรมเด็กและเยาวชน (segregation for juvenile detention or training) การแยกควบคุมตัวเด็กและเยาวชนเป็นการแยกประเภทเด็กและเยาวชน ออกจากกันเป็นประเภทต่างๆ เช่น เด็กและเยาวชนอยู่ระหว่างที่ถูกควบคุมตัว เพื่อรอการพิจารณาคดี จะต้องถูกแยกออกจากเด็กและเยาวชนที่ศาลมีคำพิพากษาให้รับการฝึกอบรม เนื่องจากเด็กและเยาวชนเหล่านี้ถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ หรือการแบ่งแยกเด็กและเยาวชนออกเป็นประเภทต่างๆ เพื่อผลในการควบคุม การดูแลรักษาความปลอดภัย และการฝึกอบรมทางด้านวิชาสามัญ วิชาชีพ การดูแล บำบัด ฟื้นฟู และพัฒนาทางด้านสุขภาพกาย – จิตใจของสังคม รวมทั้งเป็นการป้องกันการเลียนแบบ การถ่ายทอดพฤติกรรมที่บกพร่องเสียหายระหว่างหมู่เด็กและเยาวชนด้วยกัน วิธีนี้เอื้ออำนวยประโยชน์ให้การจำแนกลักษณะให้สามารถดำเนินการไปได้อย่างรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งการแยกเด็กและเยาวชนออกจากกันหรือการแบ่งแยกเด็กและเยาวชนออกเป็นประเภทๆ นี้ ได้มีการกำหนดให้มีการแยกหรือแบ่งที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งโดยทั่วไปจะขึ้นไปตาม เพศ อายุ ลักษณะความผิด ความรุนแรง ประวัติในการกระทำผิด ความจำเป็นในการบำบัด แก้ไข ฟื้นฟู ตามระยะเวลาของคำพิพากษาของศาลและ ฯลฯ

2. การประเมิน (assessment for juvenile offender) ที่โอดอร์ เอ็น เฟอร์ดินานด์ (Theodore N. Ferdinand) กล่าวว่า การประเมินมีความแตกต่างกันกับการจำแนกประเภท แต่จะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด โดยจะเอื้ออำนวยประโยชน์อย่างมาก ต่อการจำแนกประเภท ทำให้การดำเนินการจำแนกประเภทเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ การประเมิน ข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก

และเยาวชนที่กระทำผิด เมื่อมีการจำแนกประเภทเด็กและเยาวชนแล้ว จะมีการกำหนดแผนบำบัดแก้ไขฟื้นฟูที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะต้องขึ้นอยู่กับกรณีการประเมิน หรือการกำหนดแผนการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ที่จะต้องตอบสนองต่อความจำเป็นในการแก้ไขปัญหาคriminalและความต้องการของเด็กและเยาวชนของแต่ละคนที่แตกต่างกัน ดังนั้นการประเมินในที่นี้จึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลของเด็กและเยาวชน ปัญหา รูปแบบเฉพาะของบุคลิกภาพของเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด เพื่อกำหนดแผนการในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ภาวะในเด็กแต่ละคน พฤติกรรมของเด็กและเยาวชน ความต้องการและความจำเป็นในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ความมั่นคงทางด้านสุขภาพจิต และอารมณ์สติปัญญา นิสัย ข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำผิดในปัจจุบัน ประวัติครอบครัว ประวัติเมื่อตอนเป็นเด็ก ประวัติอาชญากรรม การใช้สารทดแทนยาเสพติด ระบบของการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูเด็กและเยาวชน ประเภทของสถานแรกรับและสถานฝึกและอบรม วัตถุประสงค์ของสถานแรกรับ สถานฝึกและอบรม การออกแบบทางด้านสถาปัตยกรรม การออกแบบด้านความปลอดภัย ลักษณะของการปฏิบัติงาน และคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ที่ปฏิบัติงาน ฯลฯ

3. การจำแนกประเภท (classification for juvenile offender) เป็นกระบวนการหรือวิธีการที่ต้องใช้เทคนิคและวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ตลอดจนในความรู้ความชำนาญในการศึกษา วิเคราะห์ของบุคลากรหลากหลายสายงานอาชีพ เช่น จิตแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา นักการศึกษา ฯลฯ ที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดประเภทของผู้กระทำผิดออกเป็นกลุ่มๆ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้าใจในตัวผู้กระทำผิดแต่ละคนในฐานะปัจเจกบุคคล และจะเป็นแนวทางในการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพผู้กระทำผิดอย่างมีประสิทธิภาพ โดยคำนึงถึงพื้นฐานของเด็กและเยาวชนทางด้านร่างกาย จิตใจ อาชีพ การศึกษา สังคม ศาสนา ฯลฯ เพื่อนำมาวางแผนดำเนินการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู โดยให้สอดคล้องกับสาเหตุของการกระทำผิด ความต้องการ และการเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชน นับตั้งแต่วันที่เด็กและเยาวชนถูกควบคุมตัวจนกระทั่งได้รับการปลดปล่อย (วิชา มหาคณ, 2539, หน้า 4) หรือหมายถึง วิธีการปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดเป็นรายบุคคล ด้วยการวิเคราะห์ประวัติ ภูมิหลังของเด็กและเยาวชน ปัญหาทั่วไป ปัญหาเฉพาะของเด็กและเยาวชน การวางแผนปฏิบัติ และการกำหนดกิจกรรมด้านการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู ป้องกันและพัฒนาให้สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงของเด็กและเยาวชนเป็นรายบุคคลนับตั้งแต่วันที่เด็กและเยาวชนถูกควบคุมตัวในสถานแรกรับและฝึกและอบรม จนกระทั่งถึงกำหนดปลดปล่อย และภายหลังปล่อย

วิวัฒนาการของแนวคิดในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กในระยะแรก เกิดขึ้นโดยสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก ที่ได้พัฒนาขึ้นในระหว่างศตวรรษที่ 18 ซึ่งต้องการปฏิรูปกฎหมายอาญา โดยขจัดความลำเอียงทางด้านชนชั้น ดังนั้นสำนักอาชญาวิทยาคลาสสิก จึงมีแนวความคิดที่เชื่อว่าบุคคลจะเลือกประพฤติปฏิบัติอย่างใดโดยเจตจำนงอิสระ (free will) ภายใต้ความพอใจหรือความเจ็บปวดที่คาดคะเนไว้ล่วงหน้า และการจะยับยั้งบุคคลมิให้กระทำผิดได้นั้น จะต้องกำหนดบทลงโทษให้นักพอเพียงที่จะระงับความพอใจจากการกระทำผิด การลงโทษควรกำหนดในแต่ละความผิด บุคคลทุกคนมีความเท่าเทียมกัน การลงโทษจึงต้องกระทำอย่างเดียวกัน โดยไม่ต้องคำนึงถึง อายุ เพศ สภาพของร่างกาย หรือชนชั้น ดังนั้นการดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชน ที่เป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาในระยะแรก จึงยังไม่ได้แยกออกจากการดำเนินคดีสำหรับจำเลยที่เป็นผู้ใหญ่ แนวความคิดนี้มีข้อบกพร่องอย่างมาก อันเนื่องจากได้ละเลยปัญหาสำคัญของผู้กระทำผิดที่เป็นเด็กหรือเยาวชน คนปัญญาอ่อน และวิกลจริตโดยสิ้นเชิง (ประธาน วัฒนวานิชย์, 2526, หน้า 22)

ต่อมาในศตวรรษที่ 19 ได้มีแนวความคิดใหม่ที่ว่าเด็กที่กระทำผิดกฎหมายไม่ใช่อาชญากร ซึ่งแนวความคิดนี้ได้รับการเผยแพร่และสนับสนุน โดยนักอาชญาวิทยา นักสังคมวิทยา และนักจิตวิทยา ที่พยายามเน้นให้สังคมได้ตระหนักถึงข้อเท็จจริงที่ว่า เด็กและเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายเป็นความผิดพลาดที่เกิดจากความด้อยประสบการณ์ ความบกพร่องในสภาพแวดล้อม และบุคลิกภาพหรือภาวะทางจิตใจ ดังนั้นเด็กหรือเยาวชนที่กระทำผิดกฎหมายจึงควรได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างไปจากผู้ใหญ่ที่เป็นผู้กระทำผิดกฎหมาย

แนวความคิดที่ว่าเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดตามกฎหมายควรที่จะได้รับการปฏิบัติที่มีความแตกต่างจากกระบวนการลงโทษที่ใช้กับผู้ใหญ่ที่เป็นผู้กระทำผิดกฎหมายเพราะว่าเด็กและเยาวชนที่ได้กระทำผิดทางอาญาไม่ใช่อาชญากร แต่เชื่อว่าการกระทำผิดของเด็กและเยาวชนเกิดจากความบกพร่องของสมอง ร่างกาย จิตใจ และอาจเกิดจากปัจจัยหลายๆ ปัจจัยด้วยกัน เช่น ความบกพร่องจากพันธุกรรมจากสมอง จากสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบๆ ตัวเด็กและเยาวชน จึงทำให้เด็กและเยาวชนไม่สามารถที่จะพัฒนาความประพฤติและพฤติกรรมที่ดีที่เหมาะสมให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมให้ได้อย่างเหมาะสม

ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีศาลที่พิจารณาคดีอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชนโดยเฉพาะ ซึ่งแตกต่างไปจากศาลที่พิจารณาคดีอาญาสำหรับผู้ใหญ่ การดำเนินคดีกับเด็กหรือเยาวชนที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาในปัจจุบัน จึงไม่ได้มีวัตถุประสงค์ในการลงโทษ (non-criminal proceeding) แต่มีหลักการเพื่อคุ้มครองและเน้นการแก้ไขและฟื้นฟูเด็กหรือเยาวชนให้กลับตัวเป็นคนดีและคืนสู่สังคมได้ โดยจะหันเหเด็กหรือเยาวชนผู้กระทำผิดให้หลุดพ้นจากวิถีแห่งอาชญากรรม ทั้งนี้เพราะสมมุติฐานว่าการกระทำผิดของเด็กไม่ใช่อาชญากรรม เด็กที่กระทำผิดเป็นเพราะ

สภาพแวดล้อมของสังคม ความรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ขาดความยับยั้งเพราะความเยาว์วัยและยังสามารถแก้ไขให้เด็กเหล่านี้กลับตัวเป็นคนดีได้ ซึ่งเด็กและเยาวชนสมควรที่จะได้รับการกระทำและการปฏิบัติไปในลักษณะที่เป็นการแก้ไขเยียวยาเสียมากกว่าการที่จะต้องถูกลงโทษ (สุธีณี รัตนวราห, ม.ป.ป., หน้า 53)

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชนในประเทศไทย ได้จัดตั้งขึ้นครั้งแรกโดยพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 ทำให้มีการจัดตั้งและดำเนินงานศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง และสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2494 ซึ่งการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 ดังกล่าว มาจากเหตุผลที่ว่า “เด็กและเยาวชนไม่มีความรู้สึกผิดชอบเหมือนผู้ใหญ่ เมื่อถูกหาว่ากระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด ถ้าจะให้จับกุม คุมขัง สอบสวน และฟ้องร้องเหมือนผู้ใหญ่ ย่อมเป็นการกระทบกระเทือนจิตใจและทำลายสุขภาพมากเกินไป และจะทำให้เด็กเสียคนยิ่งกว่าจะกลับตนเป็นคนดี จึงจำเป็นต้องบัญญัติวิธีปฏิบัติไว้โดยเฉพาะ” (ประธาน วัฒนวานิชย์, 2526, หน้า 37) เป็นศาลยุติธรรมขั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรมมีลักษณะพิเศษแตกต่างจากศาลชั้นต้นอื่นๆ ทั้งในด้านการพิจารณาพิพากษาคดี โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพและอนาคตเด็ก และเยาวชนที่เป็นจำเลยผู้หลงกระทำผิด เจตนาธรรมเพื่อแก้ไขความประพฤติเด็กและเยาวชนให้ได้มีโอกาสกลับตนเป็นพลเมืองดีของชาติ โดยคำนึงถึงว่าเด็กเป็นทรัพยากรบุคคลของชาติต่อไปในอนาคต และมีความอ่อนในประสบการณ์ด้วยวัย วุฒิภาวะ และความรู้ ดังนั้น การที่จะใช้วิธีการลงโทษ เช่นเดียวกับผู้ใหญ่จึงเป็นการไม่สมควร และการแก้ไขจำป็นจะต้องค้นหาสาเหตุในการที่เด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดซึ่งแต่ละบุคคลอาจไม่เหมือนกัน จำป็นที่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบหาวิธีการที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และเยาวชนเป็นรายบุคคลเพื่อการแก้ไข นอกจากนี้ ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของผู้เยาว์ในส่วนแบ่งอีกด้วย

ประวัติและความเป็นมาของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ในสมัยที่ยังใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 การปฏิบัติต่อเด็กที่เป็นความผิด ตามกฎหมาย ศาลได้แต่พิเคราะห์ถึงความรู้สึกผิดชอบของเด็กประกอบกับลักษณะของความผิดที่เด็กได้กระทำลง แล้วกำหนดโทษไปตามความเหมาะสมกับความผิด และความรู้สึกรับผิดชอบของเด็ก ส่วนการควบคุมเด็กที่กระทำผิด ในปี พ.ศ.2450 การควบคุมเด็กที่กระทำผิด มีการจัดตั้งโรงเรียนดัดสันดานขึ้นที่เกาะสีชัง อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี ซึ่งอยู่ในความควบคุมของกรมตำรวจในขณะนั้น โรงเรียนนี้เป็นสถานที่ควบคุมเด็กที่กระทำผิดที่มีอายุระหว่าง 10-16 ปี เพื่ออบรมแก้ไขให้รู้ผิดชอบ

ชัวดี ดำเนินชีวิตไปในแนวทางที่ถูกต้องต่อมาโรงเรียนคัดค้านคดีไอออนมาอยู่ในความควบคุมของกรมราชทัณฑ์

ในปี พ.ศ.2478 ศาลมีอำนาจสั่งให้เด็กที่มีอายุในเกณฑ์บังคับ คือมีอายุไม่ครบ 15 ปี ที่ไม่ได้อยู่ในโรงเรียนประถมศึกษา โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ไปไว้ในโรงเรียนฝึกอาชีพ ตามพระราชบัญญัติประถมศึกษาในปี พ.ศ.2479 ได้ตราพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ และพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก พ.ศ.2479 ขึ้นใช้บังคับ โดยได้มีบทบัญญัติวิธีปฏิบัติต่อนักโทษและต่อเด็กที่ต้องคำพิพากษาให้หนักไปในทางฝึกอบรมไม่ใช่การทำโทษเช่นแต่ก่อน กรมราชทัณฑ์จึงได้จัดตั้งโรงเรียนฝึกอาชีพสำหรับเด็กที่กระทำผิดที่มีอายุยังไม่ครบ 18 ปี และแยกควบคุมผู้ต้องโทษครั้งแรกที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ไว้เป็นพิเศษ โดยเปลี่ยนชื่อโรงเรียนคัดค้านคดีเป็นโรงเรียนฝึกอาชีพ พร้อมกับย้ายจากเกาะสีชังมาอยู่ที่ตำบลเกาะใหญ่ อำเภอบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ส่วนผู้ต้องโทษครั้งแรกที่มีอายุต่ำกว่า 25 ปี ได้จัดตั้งเป็นทัณฑ์สถานวัยหนุ่ม ต่อมากรมราชทัณฑ์ได้ออกนิกิจการโรงเรียนฝึกอาชีพไปให้กรมประชาสงเคราะห์ดำเนินการตามพระราชบัญญัติจัดการฝึกและอบรมเด็กบางจำพวก (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2501 ซึ่งกรมประชาสงเคราะห์ได้รับเด็กไว้ฝึกอบรม ณ เขาวงกตสถานบ้านห้วยโป่ง จังหวัดระยอง ส่วนทัณฑ์สถานวัยหนุ่มยังคงอยู่กับกรมราชทัณฑ์

พระราชบัญญัติความคุ้มครองเด็กและนักเรียน พ.ศ.2481 ได้มีบทบัญญัติให้กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยเป็นเจ้าหน้าที่จัดการกับเด็กนักเรียน และเด็กอนาถาที่ประพฤติน่าไม่สมควรแก่วัย และให้ศาลมีอำนาจสั่งถอนอำนาจปกครองบิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ใช้อำนาจปกครองโดยมิชอบเสียบางส่วนหรือทั้งหมดได้ และตั้งเจ้าหน้าที่ให้เป็นผู้ปกครองแทนกระทรวงศึกษาธิการ ได้จัดให้มีสารวัตรนักเรียนให้ออกทำการตรวจตราดูแลอบรมขึ้น เช่น สถานสงเคราะห์เด็กอ่อน โรงเรียนกรมประชาสงเคราะห์ วิทยาลัยพินุลประชาสรรค์ เขาวงกตสถานทุ่งมหาเมฆ และเขาวงกตสถานบางละมุง จังหวัดชลบุรี

รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็กที่กระทำผิดมาโดยตลอด และเห็นว่าบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวข้องยังมีข้อบกพร่องและมีอุปสรรคอยู่หลายประการ ทั้งกฎหมายที่บัญญัติไว้ก็เฉพาะสำหรับการปฏิบัติต่อเด็ก หลังจากศาลมีคำพิพากษาหรือมีคำสั่งแล้ว ส่วนวิธีปฏิบัติต่อเด็กในระหว่างที่ถูกจับกุมและระหว่างการพิจารณาคดี ไม่มีกฎหมายบัญญัติวิธีการไว้ เด็กจึงได้รับการปฏิบัติเช่นเดียวกับผู้ใหญ่กระทำผิด ซึ่งเป็นการไม่เหมาะสม และมีผลเสียหายแก่เด็ก จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 กระทรวงยุติธรรมจึงได้จัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กกลางขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495 โดยมีที่ทำการชั่วคราวอยู่ที่อาคารศาลแขวงพระนครใต้ (เดิม) ตำบลตลาดน้อย อำเภอสัมพันธวงศ์ จังหวัดพระนคร ส่วนอาคารที่ทำการ

ถาวรได้ก่อสร้างขึ้นในที่ดินราชพัสดุใกล้ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง ด้านถนนราชินี จัดทำสัญญาจ้างก่อสร้างอาคารดังกล่าว เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2495 เป็นเงินทั้งสิ้น 1,370,000 บาท กำหนดเวลาก่อสร้าง 300 วัน

การเปิดทำการศาลคดีเด็กและเยาวชนกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495 นับเป็นการเริ่มต้นแห่งระบบการแก้ไขเยียวยาเด็กและเยาวชนที่ถูกต้องเหมาะสม โดยแยกปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดออกจากกระบวนการยุติธรรมสำหรับผู้ใหญ่ ทั้งกฎหมายได้มีการสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับบุคลิกภาพ ภาวะแห่งจิต และสิ่งแวดล้อมที่ปวงไปพร้อมกับการสอบสวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการกระทำความผิด ซึ่งจะทำให้ศาลได้ทราบถึงสาเหตุแห่งการกระทำความผิดก่อน แล้วจึงใช้มาตรการแก้ไขเด็กและเยาวชนด้วยวิธีการที่เหมาะสมเป็นรายบุคคล ต่อมากระทรวงยุติธรรมได้เสนอปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งต่อมาได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2506 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2506 โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2507

รัฐบาลได้เล็งเห็นความสำคัญของสถาบันครอบครัวและเห็นว่าครอบครัวมีความสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาเด็ก และเยาวชนเพื่อพิทักษ์และคุ้มครองสวัสดิภาพของครอบครัวเช่นเดียวกับสวัสดิภาพของเด็กและเยาวชน จึงได้ตราพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ซึ่งมีผลใช้บังคับเมื่อวันที่ 22 มกราคม 2535 โดยกฎหมายดังกล่าวได้เพิ่มบทบัญญัติให้มีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาคดีครอบครัว ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของสากล ซึ่งถือว่าครอบครัวเป็นพื้นฐานอันสำคัญของชุมชน การดำรงอยู่ของครอบครัวหมายถึงการดำรงอยู่อย่างมั่นคงของสมาชิกทุกคนในครอบครัว และปัญหาครอบครัวย่อมส่งผลกระทบต่อถึงความเป็นอยู่ และสภาพจิตใจของทุกคนในครอบครัว รวมทั้งกฎหมายฉบับดังกล่าวได้ปรับเปลี่ยนชื่อของศาลคดีเด็กและเยาวชนกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็ก เป็นศาลเยาวชนและครอบครัวกับสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ซึ่งตามมาตรา 275 บัญญัติให้ศาลยุติธรรมมีหน่วยธุรการของศาลยุติธรรมที่เป็นอิสระ จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ.2543 ขึ้นซึ่งมีผลให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ซึ่งเดิมอยู่ภายใต้บังคับบัญชาของศาลเยาวชน และครอบครัว มาอยู่ภายใต้สังกัดของกระทรวงยุติธรรม (มาตรา 36)

ภายหลังจากสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน มาสังกัดอยู่ภายใต้สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมในช่วงปี พ.ศ.2545 รัฐบาลได้มีการปฏิรูประบบราชการใหม่ โดยได้มีการ

ตราพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 ขึ้น มีผลทำให้สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้รับการยกฐานะเป็นกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยให้มีอำนาจหน้าที่และการแบ่งส่วนราชการตามกฎหมายกระทรวง แบ่งส่วนราชการกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2545 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2545

กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน จึงถือว่กำเนิดขึ้นจากพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 โดยแรกตั้งมาฐานะเป็นกองในสังกัดกระทรวงยุติธรรม โดยมีการจัดตั้งครั้งแรกพร้อมศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง เมื่อวันที่ 28 มกราคม 2495

ในการร้องขอปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดในขณะที่เด็กอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจนั้น บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่สามารถยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการสถานพินิจ เพื่อขอปล่อยชั่วคราวเด็ก หรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดได้ทันที เมื่อมีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องพิจารณาสั่งโดยพลัน หากเห็นไม่สมควรให้ปล่อยชั่วคราว ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรีบส่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว พร้อมทั้งความเห็นไปให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวแล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาสั่ง คำสั่งของอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว ถือเป็นที่สุดจะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปไม่ได้ อย่างไรก็ตามในกรณีที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด มีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดแล้ว บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย อาจยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวใหม่ได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ในทางปฏิบัติแล้ว ส่วนใหญ่ผู้อำนวยการสถานพินิจจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดเว้นแต่กรณีมีเหตุผลพิเศษ เช่น เด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหากระทำความผิดในคดีร้ายแรง และเด็กหรือเยาวชนนั้น ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ผู้อำนวยการสถานพินิจก็อาจพิจารณาไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ซึ่งหากผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าไม่สมควรที่จะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชนแล้ว ก็จะมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไม่ได้ แต่ต้องส่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวพร้อมทั้งความเห็นของตนเองไปให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชน และครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว แล้วแต่กรณีเป็นผู้พิจารณาสั่งต่อไป

แนวคิดในการดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชน

แนวคิดในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชนนั้นมีความแตกต่างไปจากการดำเนินคดีอาญากับผู้ใหญ่ โดยการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กและเยาวชนนั้นมีความมุ่งหมายเน้นความเป็นอยู่ที่ดีของเด็กและเยาวชน และการปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนจะต้องได้สัดส่วนกับสภาพแวดล้อม ทั้งของผู้กระทำความผิดและความผิดที่ได้กระทำลงไป ซึ่งการปฏิบัติต่อผู้ที่กระทำความผิดที่เป็นเด็กและเยาวชนนั้น มิใช่พิจารณาแก่ความรุนแรงของความผิดเท่านั้น แต่จะต้องพิจารณาถึงสภาพจิตใจ ร่างกาย และสภาพแวดล้อม รอบตัวของเด็กและเยาวชนผู้ที่กระทำความผิด และรวมถึงรายละเอียดเฉพาะตัว เฉพาะรายของผู้ที่กระทำความผิดของแต่ละบุคคล เช่น สถานภาพทางสังคม สภาพครอบครัว ความเป็นอยู่ รายได้ และจะต้องคำนึงถึงความเสื่อมเสียที่เกิดจากการรบกวนพฤติกรรมส่วนบุคคล ความพยายามของผู้กระทำความผิดที่จะชดใช้แก่ผู้เสียหาย ความตั้งใจจริงของผู้กระทำความผิดที่จะกลับตัวเป็นคนดี การใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าและเห็นถึงประโยชน์ของการมีชีวิต ซึ่งควรมีผลต่อสัดส่วนการปฏิบัติ เพื่อให้มีผลเป็นการแก้ไข ฟื้นฟู เด็กและเยาวชนให้กลับตัวเป็นคนดีให้ได้อย่างแท้จริง

ดังนั้นในการดำเนินคดีอาญาสำหรับเด็กหรือเยาวชนจึงมาจากแนวคิดดังต่อไปนี้

1. การดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนนั้น จะคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็ก (the best interest of the child) เป็นหลัก ไม่ว่าจะเด็กจะต้องการหรือไม่ หรือแม้ว่าเด็กจะไม่ได้คำนึงถึงเลยก็ตาม ซึ่งประโยชน์สูงสุดของเด็ก หมายถึง สิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ในฐานะที่เกิดมา และมีชีวิตรอดอยู่โดยสามัญสำนึกของวิญญูชนทั่วไป ย่อมเห็นได้ว่าเป็นสิทธิประโยชน์ของเด็ก ดังนั้น ในการตรากฎหมายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายกำหนดบทลงโทษแก่เด็กหรือกฎหมายกำหนดวิธีปฏิบัติต่อเด็กที่กระทำความผิด จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่การคุ้มครองสวัสดิภาพของเด็ก มิใช่คุ้มครองสวัสดิภาพของสังคม โดยมองว่าเด็กเป็นตัวทำลายสวัสดิภาพของสังคม (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, 2537, หน้า 19) การออกกฎหมายอย่างเดียวนั้นไม่เพียงพอที่จะป้องกันหรือส่งเสริมให้ก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด สิ่งสำคัญก็คือ การทำอะไรให้เด็กได้รับการปฏิบัติโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กโดยสถาบันต่างๆ ที่รับผิดชอบเกี่ยวกับเด็ก รวมถึงการพิจารณาตัดสินใจของเจ้าหน้าที่ในการกระทำการทั้งปวงที่มีผลกระทบเกี่ยวกับเด็ก จะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจเสมอไป ซึ่งหลักในการคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กนี้ ปรากฏอยู่ในหลักประกันสิทธิของผู้ต้องหาหรือจำเลยที่เป็นเด็กและเยาวชน

2. การดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนนั้นจะมุ่งหาสาเหตุที่ก่อให้เกิดเด็กหรือเยาวชนมีความประพฤติที่เบี่ยงเบน เสี่ยงต่อการกระทำความผิด และกระทำความผิด มากกว่าที่จะพิจารณาว่าการกระทำของเด็กหรือเยาวชนดังกล่าวเป็นความผิดหรือไม่ และเด็กและเยาวชนนั้นมีเจตนาอย่างไร

3. การดำเนินคดีอาญากับเด็กหรือเยาวชนมุ่งใช้มาตรการกักและอบรม (custody) เพื่อเป็นการสงเคราะห์ แก้ไข ฟื้นฟู ดูแล ให้เด็กหรือเยาวชนกลับตัวเป็นคนดี มากกว่าที่จะใช้มาตรการลงโทษและควบคุมให้อยู่ในวินัย (control) เช่นเดียวกับการดำเนินคดีแก่ผู้ใหญ่

4. เด็กหรือเยาวชนมีสิทธิที่จะได้รับความยุติธรรมจากรัฐ ในกรณีที่ถูกกล่าวหาและการพิจารณาคดี

อย่างไรก็ตามสิ่งที่สำคัญที่สุดในการปฏิบัติเกี่ยวกับเด็กในกระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นก็คือ การกำหนดเงื่อนไขซึ่งจะช่วยให้เด็กได้รับการบำบัดฟื้นฟูแก้ไข และกลับตัวเป็นพลเมืองดีต่อไป แนวความคิดหรือหลักการดังกล่าวกำลังพัฒนาและเติบโตขึ้นเข้าไปสู่ทั้งกิจกรรม หรือกระบวนการที่เกี่ยวข้องทางด้านอาญา และนอกเหนือจากกระบวนการดังกล่าวด้วยก็ยังไม่เป็นสากลหรือยอมรับกันทั่วไป ต่างประเทศในสังคมและชุมชนให้การปฏิบัติต่อเด็กอย่างดีที่สุดอย่างเช่น ให้การปฏิบัติต่อบุคคลที่ไร้ความสามารถในเรื่องของความรับผิดชอบทางด้านสังคม เช่น การให้สิทธิในการออกเสียงเลือกตั้ง นอกจากนั้นยังไม่ถึงเวลาที่กำหนดว่า เด็กที่จะมีความรับผิดชอบและถือว่าเป็นผู้ใหญ่จะต้องมีอายุน้อยที่สุด เด็กซึ่งอายุ 15 ปี อาจจะไม่ได้รับสิทธิในการมีใบอนุญาตขับขี่ในสังคมซึ่งส่วนใหญ่มีความจำเป็นที่จะต้องใช้รถยนต์

กระบวนการยุติธรรมที่ปฏิบัติต่อเด็กและเยาวชน

กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (juvenile justice) แตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมทางอาญา (criminal justice) สำหรับผู้ใหญ่ ก็คือเน้นที่การแก้ไขฟื้นฟู (rehabilitation) ยิ่งกว่าการเตรียมในด้านอาชีพ (preoccupation) แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าศาลเยาวชนและครอบครัวและสถานพินิจ มักมุ่งเน้นที่จะเตรียมการในด้านอาชีพแก่เด็กและเยาวชน ยิ่งกว่าการแก้ไขฟื้นฟู ซึ่งแม้แต่สหรัฐอเมริกาที่ประสบปัญหาเช่นเดียวกัน โดยมีผู้กล่าวว่านับเป็นความอ่อนแออย่างสำคัญของกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน (the essential weakness of the juvenile system) และยิ่งไปกว่านั้นยังมีการลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำความผิด โดยให้ฝึกอบรมในสถานฝึกและอบรม โดยอ้างว่าการลงโทษ (punishment) นั้น คือ การบำบัดแก้ไข (treatment) ซึ่งระยะเวลาที่เด็กและเยาวชนต้องอยู่รับการฝึกอบรมมักจะยาวนาน และหนักยิ่งกว่าอาชญากรที่เป็นผู้ใหญ่ได้รับการตัดสินจากศาลธรรมดาเสียอีก (วิชา มหาคณ, 2539, หน้า 32)

มาตรการทางกฎหมายที่ใช้กับเด็กและเยาวชนที่กระทำผิด

ศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจพิจารณาพิพากษาทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ซึ่งเกิดขึ้นในเขตอำนาจของศาลคดีเด็กและเยาวชนนั้น รวมทั้งคดีอื่นๆ ที่กฎหมายระบุให้อำนาจไว้โดยเฉพาะแต่ก็มีข้อจำกัด โดยในคดีอาญามีอำนาจพิพากษา “เด็ก” ซึ่งหมายความถึง บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่า 7 ปีบริบูรณ์ และ “เยาวชน” ซึ่งหมายความถึง ผู้ที่มีอายุเกินกว่า 14 ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง 18 ปีบริบูรณ์

ความหมายของเด็กและเยาวชนตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534

มาตรา 4 พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุเกินเจ็ดปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่เกินสิบสี่ปีบริบูรณ์

“เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุเกินสิบสี่ปีบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

สำหรับวิธีพิจารณาคดีที่ใช้กับเด็กและเยาวชน ที่ใช้ปฏิบัติต่อผู้กระทำความผิดที่เป็นผู้ใหญ่ ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้แก่เด็กและเยาวชน จึงมีการตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ.2494 ซึ่งมีบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการดำเนินกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน เริ่มตั้งแต่ชั้นจับกุม ชั้นสอบสวน ชั้นพิจารณาคดีจนการมีคำพิพากษา และคำสั่งไว้เป็นพิเศษ โดยมีสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กเป็นเครื่องมือในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กและเยาวชน คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลคดีเด็กและเยาวชนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดเวลา (คุชฎีห์ ลีละเมียด, 2543, หน้า 176) ภายในกำหนดระยะเวลาที่ศาลมีคำพิพากษาหรือคำสั่งให้ลงโทษหรือใช้วิธีการสำหรับเด็กและเยาวชน นอกจากนั้นศาลมีอำนาจใช้ดุลยพินิจกำหนดระยะเวลาชั้นต่ำและชั้นสูงสำหรับการฝึกและอบรมด้วย และแม้ศาลจะมีคำพิพากษาขังฟ้อง แต่ก็มีอำนาจที่จะวางเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดีก และเยาวชนที่ปล่อยตัวไปเพราะไม่มีความผิดได้ รวมทั้งศาลอาจกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุ้มครองประพฤติดีกและเยาวชนภายหลังครบกำหนดการฝึก และอบรมแล้วก็ได้ด้วยการที่คำพิพากษาและคำสั่งของศาลคดีเด็กและเยาวชนมีลักษณะพิเศษทำให้เห็นได้ว่าศาลคดีเด็กและเยาวชนมิได้มุ่งประสงค์ที่จะลงโทษเด็กและเยาวชนที่กระทำผิดในคดีอาญาเท่านั้น แต่มุ่งที่จะปกป้องคุ้มครองและแก้ไขฟื้นฟู ตลอดจนให้โอกาสแก่เด็กและเยาวชนที่จะกลับมาเป็นอนาคตของชาติที่ดีต่อไปในภายหน้า ทั้งนี้โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเยาวชนเป็นสำคัญ

แม้ปัจจุบันสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สังกัดกระทรวงยุติธรรม (กฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งส่วนราชการกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม พ.ศ.2545) แต่การคุ้มครองสวัสดิภาพ และอนาคตของเด็กและเยาวชนก็ยังคงต้องมีอยู่อย่างต่อเนื่องไป ตามปรัชญาของการจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน หรือศาลเยาวชนและครอบครัว ตามเจตนารมณ์ของการจัดตั้ง

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (convention on the rights of the child) และกฎแห่งกรุงปักกิ่ง (the Peking rules) ซึ่งเป็นมาตรฐานขั้นต่ำของสหประชาชาติว่าด้วยการบริหารกระบวนการงานยุติธรรมเกี่ยวกับคดีเด็กและเยาวชน เพราะฉะนั้นโดยสภาพ และความจำเป็นในการคุ้มครอง สวัสดิภาพของเด็กและเยาวชนทำให้ศาลเยาวชน และครอบครัวจำเป็นต้องมีวิธีพิจารณาคดีเป็นพิเศษแตกต่างจากศาลธรรมดา

อำนาจหน้าที่ของสถานพินิจ และคุ้มครองเด็กและเยาวชน และปล่อยชั่วคราวในชั้นสถานพินิจ

สถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ งานสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนกับสถานแรกรับและสถานฝึกอบรม

ในการร้องขอปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดในขณะที่เด็กอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจนั้น บิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่สามารถยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการสถานพินิจ เพื่อขอปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดได้ทันที เมื่อมีคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องพิจารณาสั่งโดยพลัน หากเห็นไม่สมควรให้ปล่อยชั่วคราว ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องรีบส่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราว พร้อมทั้งความเห็นไปให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวแล้วแต่กรณีเพื่อพิจารณาสั่ง คำสั่งของอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัวถือเป็นที่สุดจะอุทธรณ์ฎีกาต่อไปไม่ได้ อย่างไรก็ตามในกรณีที่อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด มีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเด็กและเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดแล้ว บิดามารดา ผู้ปกครอง บุคคลที่เด็กหรือเยาวชนอาศัยอยู่ด้วย อาจยื่นคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราวใหม่ได้ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 50 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 ในทางปฏิบัติแล้ว ส่วนใหญ่ผู้อำนวยการสถานพินิจจะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดเว้นแต่กรณีมีเหตุผลพิเศษ เช่น เด็กหรือเยาวชนซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดในคดีร้ายแรง และเด็กหรือเยาวชนนั้น ไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง ผู้อำนวยการสถานพินิจก็อาจพิจารณาไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว ซึ่งหากผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นว่าไม่สมควรที่จะอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวเด็กหรือเยาวชนแล้ว ก็จะมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ปล่อยชั่วคราวไม่ได้ แต่ต้องส่งคำร้องขอปล่อยชั่วคราวพร้อมทั้งความเห็นของตนเองไปให้อธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชน และ

ครอบครัวกลาง ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเยาวชนและครอบครัวจังหวัด หรือผู้พิพากษาหัวหน้าแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว แล้วแต่กรณีเป็นผู้พิจารณาส่งต่อไป

การฟ้องคดีของพนักงานอัยการและของผู้เสียหาย และอำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีของผู้อำนวยการสถานพินิจ

การดำเนินคดีอาญาที่ผู้ต้องหาเป็นเด็กและเยาวชนมีจุดมุ่งหมายสำคัญ เพื่อแก้ไขขัดเลาความประพฤติและการกระทำที่ไม่เหมาะสมหรือพลั้งพลาดไปของเด็กและเยาวชนนั้นสามารถกลับตนเป็นคนดีของสังคมและบ้านเมืองได้ มากกว่าที่จะเป็นการลงโทษเพื่อให้เจ็บทรมานอย่างผู้ใหญ่

ขั้นตอนต่างๆ ในการดำเนินคดีตั้งแต่ขั้นจับกุมจนกระทั่งฟ้องร้องเด็กและเยาวชนที่ต้องหาว่ากระทำผิดต่อศาล จึงจำเป็นต้องมีกฎหมายพิเศษ คือ “พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534” วางหลักเกณฑ์ไว้ให้เจ้าพนักงานของรัฐและบุคคลผู้เกี่ยวข้องปฏิบัติตามเพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว

การฟ้องคดีของพนักงานอัยการ

มาตรา 51 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 กำหนดว่า เมื่อมีการจับกุมเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดแล้วให้พนักงานสอบสวนผู้รับผิดชอบรีบดำเนินการสอบสวนและส่งสำนวนการสอบสวนพร้อมทั้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ เพื่อให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องต่อศาลเยาวชนและครอบครัวให้ทันภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่เด็กหรือเยาวชนนั้นถูกจับกุม

ในกรณีความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงที่กำหนดไว้ให้จำคุกเกินหกเดือนแต่ไม่เกินห้าปีจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม หากเกิดความจำเป็นไม่สามารถฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นต่อศาลให้ทันภายในระยะเวลาดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการแล้วแต่กรณียื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปได้อีกครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองครั้ง

ในกรณีความผิดอาญา ซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินห้าปีจะมีโทษปรับด้วยหรือไม่ก็ตาม เมื่อศาลสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องครบสองครั้งแล้ว หากพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอผิดฟ้องต่อไปอีกโดยอ้างเหตุจำเป็น ศาลจะอนุญาตตามคำขอนั้นได้ต่อเมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการได้แสดงถึงเหตุจำเป็นและนำพยานมาเบิกความประกอบจนเป็นที่พอใจแก่ศาล ในกรณีที่วันนี้อานาจสั่งอนุญาตให้ผิดฟ้องต่อไปได้อีกครั้งละไม่เกินสิบห้าวัน แต่ทั้งนี้ต้องไม่เกินสองครั้ง

การฟ้องเด็กและเยาวชนเป็นคดีอาญาของผู้เสียหาย

มาตรา 64 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 บัญญัติว่า ห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาซึ่งมีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดต่อศาลเยาวชนและครอบครัวเว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ

เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับการร้องขอของผู้เสียหายที่จะฟ้องคดีอาญตามวรรคหนึ่งแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการสืบสวนและสอบสวนว่าข้อกล่าวหาอันมีมูลสมควรอนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องหรือไม่ แล้วแจ้งให้ผู้เสียหายทราบว่าอนุญาตให้ฟ้องหรือไม่อนุญาตให้ฟ้อง

ในกรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจไม่อนุญาตให้ฟ้อง ผู้เสียหายจะร้องต่อศาลขอให้สั่งอนุญาตก็ได้ ในกรณีเช่นนี้ให้ศาลเรียกผู้อำนวยการสถานพินิจมาสอบถามแล้วสั่งตามที่เห็นสมควร คำสั่งศาลให้เป็นที่สุด

เมื่อศาลเยาวชนและครอบครัวได้รับฟ้องของผู้เสียหายแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจดำเนินการตามมาตราที่ 55 แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าว ตามควรแก่กรณี

โดยปกติแล้วกฎหมายให้อำนาจแก่พนักงานอัยการ และผู้เสียหายที่จะเป็น โจทก์ฟ้องคดีที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิดได้เช่นเดียวกับการฟ้องคดีอาญาโดยทั่วไป ตามที่บัญญัติไว้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 28 แต่เฉพาะกรณีที่ผู้เสียหายจะเป็น โจทก์ฟ้องเด็กหรือเยาวชนเป็นคดีอาญานั้น กฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ไว้เป็นพิเศษตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 64 นี้ แตกต่างไปจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา โดยมีข้อพิจารณาดังนี้

ผู้เสียหายจะต้องยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการสถานพินิจเพื่อขอรับคำอนุญาตให้ฟ้องเด็กหรือเยาวชนเป็นคดีอาญา เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจได้รับคำร้องแล้ว จะต้องดำเนินการสืบสวนและสอบสวนว่าข้อกล่าวหาอันมีมูลสมควรอนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องหรือไม่ ซึ่งตามปกติแล้วผู้อำนวยการสถานพินิจจะพิจารณาจากข้อเท็จจริงดังต่อไปนี้

1. เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจศาลเยาวชนและครอบครัว ที่สถานพินิจแห่งนั้นมีเขตอำนาจตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาจัดตั้งสถานพินิจต่อไป

2. ข้อกล่าวหาตามคำร้องมีมูลที่จะเป็นความผิดทางอาญาหรือไม่

3. มีเหตุผลสมควรอนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องคดีเองหรือไม่

เมื่อพิจารณาหลักเกณฑ์ทั้งสามประการแล้ว ผู้อำนวยการสถานพินิจมีคำสั่งได้เป็น 2 กรณี

1. มีคำสั่งอนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องคดี

2. มีคำสั่งไม่อนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องคดี กรณีนี้ผู้อำนวยการสถานพินิจจะต้องแจ้งคำสั่งที่ไม่อนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องคดีและเหตุผลให้ผู้เสียหายทราบ ซึ่งผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ตั้งอนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องคดีได้ ศาลจะต้องเรียกผู้อำนวยการสถานพินิจมาสอบถามถึงเหตุผลที่สั่งไม่อนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องคดี จากนั้นศาลจึงจะมีคำสั่งอนุญาตหรือไม่อนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องคดี คำสั่งศาลถือเป็นที่สุด และในกรณีที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ผู้เสียหายฟ้องเด็กหรือเยาวชนเป็นคดีอาญา และต่อมาผู้เสียหายได้ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นเป็นคดีอาญาต่อศาลแล้ว กฎหมายกำหนดให้ผู้อำนวยการสถานพินิจมีหน้าที่ที่จะต้องดำเนินการตามที่บัญญัติไว้มาตรา 55 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว เช่น สั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องทำรายงานในคดีที่มีการสืบเสาะ เพื่อแสดงถึงข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและผู้เกี่ยวข้องการอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว

อำนาจสั่งไม่ฟ้องคดีของผู้บริหารสถานพินิจ

มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2534 บัญญัติว่า ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิด เมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจพิจารณาโดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีแล้ว เห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่ที่สุด

การควบคุมเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจตามวรรคหนึ่ง ให้มีกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองปี

บทบัญญัติมาตรานี้มิให้ใช้บังคับแก่การกระทำความผิดอาญา ที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป

ตามมาตรา 63 นี้ให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจในการแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการว่าไม่ควรฟ้องเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดต่อศาล โดยมีหลักเกณฑ์ว่า

ผู้อำนวยการสถานพินิจได้พิจารณาแล้วเห็นว่าเด็กและเยาวชนนั้นอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้องร้อง โดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การศึกษาอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กหรือเยาวชนและพฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดี เด็กและเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจ

ความผิดที่เด็กและเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดนั้นมีอัตราโทษอย่างสูง ตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกไม่เกินห้าปี

หากผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นควรสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชน ซึ่งต้องหาว่ากระทำความผิดต่อศาล ผู้อำนวยการสถานพินิจต้องแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการว่าไม่ควรฟ้องเด็กและเยาวชนนั้น ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ก็ให้พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องเด็กและเยาวชนนั้นด้วย คำสั่งไม่ฟ้องคดีของพนักงานอัยการถือเป็นที่สุด โดยไม่จำเป็นต้องส่งความเห็นไปให้ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเพื่อพิจารณาต่อไปอีก

ผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนในกรณีที่ถูกดำเนินคดีอาญา

กระบวนการในการดำเนินคดีอาญากับเด็กและเยาวชน ทำให้การใช้ชีวิตตามปกติของเด็กและเยาวชนชะงักงัน ทำให้ขาดโอกาสในการศึกษา หรือขาดงาน โดยเฉพาะกรณีถูกควบคุมตัวไว้เพื่อดำเนินการ กระบวนการดังกล่าวอาจทำให้เด็กต้องออกจากโรงเรียนและไม่สามารถกลับไปเรียนต่อตามปกติ ทำให้ต้องขาดจากการศึกษาถาวรหรือต้องออกจากงาน และไม่สามารถหางานใหม่ได้เมื่อคดีเสร็จสิ้นแล้ว นอกจากนั้นเมื่อความปรากฏว่าเด็กได้เคยต้องคำพิพากษาว่าเคยกระทำความผิด หรือเคยถูกจำคุกมาแล้วสังคมมักจะไม่นิยมนำเด็กนั้นเข้าทำงานเนื่องจากไม่ไว้ใจเด็กที่มีตราบาปและประวัติอันมีมลทิน และเด็กยังอาจเรียนรู้สิ่งเลวร้ายต่างๆ มาจากเพื่อนที่ต้องขังด้วยกัน